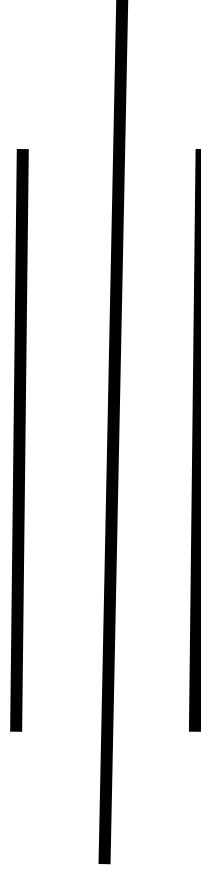

पाँच वर्षको प्रगति विवरण

(आ.व. २०७४/०७५ — २०७८/०७९)

प्रदेश सरकार

उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय

कोशी प्रदेश, विराटनगर

विषय सूचि

१. परिचय.....	१
२. खर्चको विवरण.....	४
३. आ.ब. २०७४/७५	५
४. आ.ब. २०७५/७६	५
५. आ.ब. २०७६/७७	८
६. आ.ब. २०७७/७८	१४
७. आ.ब. २०७८/७९	२३
८. सारांश	३०
पाँच वर्षमा बाली क्षेत्रमा.....	३०
पाँच वर्ष पशुपंक्षी तथा मत्स्य क्षेत्रमा	३२
९. तथ्याङ्कमा कृषि तथा पशुपन्छी क्षेत्र	३४
१०. कानून निर्माणको विवरण.....	३६
११. समस्याहरु	३७

१. परिचय

संघिय गणतन्त्र नेपालको संविधान २०७२ अनुसार प्रथम पटक भएको निर्वाचन पश्चात २०७४ फागुन ३ गते प्रदेश सरकार गठन भएको हो । प्रदेश सरकारको गठन हुँदाको बखतमा प्रदेश सरकार भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको कार्य जिमेवारी देहाय अनुसार रहेको थियो ।

कृषि तथा पशुपन्छी

१. कृषि, पशु विकास तथा खाद्य पोषण सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन
२. कृषि तथा पशुपन्छीजन्य रोग किरा एवं महामारी नियन्त्रण
३. कृषि औद्योगिकिकरण र पशुपन्छी उद्योग व्यवसायको विकास तथा प्रवर्द्धन
४. कृषि तथा पशु यान्त्रिकरण र उन्नत औजार विकास तथा विस्तार
५. राष्ट्रिय नीति र मापदण्ड बमोजिम पाराभेटको दर्ता, अनुमति, नवीकरण, खारेजी र नियमन
६. कृषि तथा पशु रोग निदान प्रयोगशाला व्यवस्थापन र नियमन
७. कृषिउपज, पशुपन्छी, पशुपन्छीजन्य पदार्थ र पशु उत्पादन सामग्रीको गुणस्तर निर्धारण र नियमन
८. कृषिजन्य वस्तु, सेवा र प्रविधिको सम्बद्धता, स्तरीयकरण, गुणस्तर निर्धारण र प्रमाणीकरण
९. बीउ विजन एवं नश्ल सम्बन्धी गुणस्तर निर्धारण र नियमन
१०. चरन तथा खर्क सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून र नियमन
११. प्रादेशिक खाद्य सुरक्षा, खाद्य अधिकार र खाद्य सम्प्रभुता
१२. कृषि सम्बन्धी प्रादेशिक तथ्याङ्क प्रणाली, अध्ययन, अनुसन्धान, स्रोत संरक्षण, विकास र विस्तार तथा सामूहिक खेती प्रणाली
१३. कृषि तथा पशुपन्छी एवं खाद्य प्रविधि सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान विकास र प्रवर्द्धन
१४. कृषि मल, बिऊ र बिषादी आपूर्ति व्यवस्था र नियमन
१५. कृषि, पशुपन्छी तथा खाद्य सम्बन्धी प्रादेशिक प्रयोगशाला विकास र व्यवस्थापन
१६. कृषि प्रसार, कृषक तालिम तथा क्षमता विकास र सशक्तिकरण
१७. कृषि उपजको न्यूनतम समर्थन मूल्य कार्यान्वयन
१८. कृषि र पशुपन्छी बीमा सम्बन्धी योजना र कार्यान्वयन
१९. कृषि बजार र पूर्वाधार विकास र सञ्चालन
२०. कृषि फार्म केन्द्र, हरुको विकास र व्यवस्थापन

भूमि व्यवस्थापन

१. भूमि व्यवस्थापन, भूमि प्रशासन र जग्गा नापजाँच, भूमि सुधार, भू-उपयोग तथा चक्लाबन्दी सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून तथा मापदण्डको तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन
२. निजी, सरकारी तथा सार्वजनिक जग्गाको प्रादेशिक अभिलेख व्यवस्थापन
३. जग्गादर्ता, रजिष्ट्रेशन, जग्गाधनी प्रमाण पुर्जा, दाखिल खारेज, स्वामित्व हस्तान्तरण सम्बन्धी नीति तथा मापदण्ड तर्जुमा र कार्यान्वयन
४. संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने नक्सा, भौगोलिक सूचना र अभिलेख तथा प्रदेशभित्रको नापनक्सा र अभिलेखको व्यवस्थापन
५. भूमिहिन सुकुम्वासदलित, मुक्त कर्मैया, हलिया, हरवा चरवा आदि वर्गको बसोबास, जीविकोपार्जन र पुनःस्थापना सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून, मापदण्ड तथा योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन
६. सरकारी जग्गा भाडामा दिने सम्बन्धी नीति, कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन
७. सुरक्षित बसोवास र जग्गा एकीकरण सम्बन्धी नीति कार्यान्वयन
८. गुठी तथा गुठीजग्गा व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तथा योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन तथा गुठी तथा गुठी जग्गाको संरक्षण, अभिलेख व्यवस्थापन र संघीय तथा स्थानीय तहसँग समन्वय।

गरिवी निवारण

१. सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून, मापदण्ड एवम् योजनाको तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन तथा अध्ययन, अनुसन्धान, सर्वेक्षण, सूचना संकलन, गरिव घरपरिवार पहिचान, सामाजिक सुरक्षा र संरक्षण।

सहकारी

१. सहकारी संस्था, सहकारी संघ तथा सहकारी बैंक सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून तथा मापदण्डको तर्जुमा र कार्यान्वयन, सञ्चालन अनुमति, नियमन, तथ्याङ्क व्यवस्थापन र अध्ययन अनुसन्धान।
२. सहकारी बचत तथा ऋण परिचालन सम्बन्धी प्रादेशिक मापदण्ड निर्धारण र नियमन।
३. सहकारी सम्बन्धमा संघीय, अन्तरप्रादेशिक र स्थानीय तहका संघ संस्थासँग समन्वय र सहकार्य।
४. सहकारी क्षेत्रको विकास तथा प्रवर्द्धन, क्षमता अभिवृद्धि र परिचालन।

प्रदेश सरकारको मिति २०७८।१०।२३ गतेको निर्णय अनुसार भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयबाट भूमि व्यवस्था, सहकारी सम्बन्धि जिम्मेवारीलाई भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिवि निवारण मन्त्रालय बेगनै स्थापना गरी कृषि, पशुपन्छी र मत्स्य क्षेत्रको कार्य जिम्मेवारी बहन गर्ने गरी कृषि मन्त्रालय गठन गरिएको हो । यसरी कृषि मन्त्रालयको कार्य विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

कृषि मन्त्रालयको कार्य विवरण

१. कृषि, पशु विकास तथा खाद्य पोषण सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन

२. कृषि तथा पशुपंछीजन्य रोग किरा एवं महामारी नियन्त्रण
३. कृषि औद्योगिकीकरण र पशुपंछी उद्योग व्यवसायको विकास तथा प्रवर्द्धन
४. कृषि तथा पशु यान्त्रिकरण र उन्नत औजार विकास तथा विस्तार
५. राष्ट्रिय नीति र मापदण्ड बमोजिम पाराभेटको दर्ता, अनुमति, नवीकरण, खारेजी र नियमन
६. कृषि तथा पशु रोग निदान प्रयोगशाला व्यवस्थापन र नियमन
७. कृषिउपज, पशुपंछी, पशुपंछीजन्य पदार्थ र पशु उत्पादन सामग्रीको गुणस्तर निर्धारण र नियमन
८. कृषिजन्यवस्तु, सेवा र प्रविधिको सम्बद्धता, स्तरीयकरण, गुणस्तर निर्धारण र प्रमाणीकरण
९. बीउविजन एवं नश्ल सम्बन्धी गुणस्तर निर्धारण र नियमन
१०. चरन तथा खर्क सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानुन र नियमन
११. प्रादेशिक खाद्य सुरक्षा, खाद्य अधिकार र खाद्य सम्प्रभुता
१२. कृषि सम्बन्धी प्रादेशिक तथ्याङ्क प्रणाली, अध्ययन, अनुसन्धान, स्रोत संरक्षण, विकास र विस्तार तथा सामूहिक खेती प्रणाली
१३. कृषि तथा पशुपंछी एवं खाद्य प्रविधि सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान विकास र प्रवर्द्धन
१४. कृषि मल, बिऊ र बिषादी आपूर्ति व्यवस्था र नियमन
१५. कृषि, पशुपंछी तथा खाद्य सम्बन्धी प्रादेशिक प्रयोगशाला विकास र व्यवस्थापन
१६. कृषि प्रसार, कृषक तालिम तथा क्षमता विकास र सशक्तिकरण
१७. कृषि उपजको न्यूनतम समर्थन मूल्य कार्यान्वयन
१८. कृषि र पशुपंछी बीमा सम्बन्धी योजना र कार्यान्वयन
१९. कृषि बजार र पूर्वाधार विकास र सञ्चालन
२०. कृषि फार्म केन्द्र, हरुको विकास र व्यवस्थापन

आ.ब. २०७४/७५ मा मन्त्रालय स्थापना पश्चात आ.ब. २०७८/७९ पाच वर्ष अवधिमा कृषि मन्त्रालयले गरेका मुख्य मुख्य कामहरुको विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

१. संगठन संरचना तथा कर्मचारी ब्यवस्थापन
२. ऐन कानून, काविधि तथा निर्देशिका स्वीकृती
३. विकास कार्यक्रमहरुको संचालन

२. खर्चको विवरण

रकम — रु. हजारमा

आर्थिक वर्ष	वार्षिक विनियोजित बजेट	वार्षिक खर्च	वार्षिक खर्च %	बजेट समर्पण	समर्पण पश्चात खर्च %	शशर्त बजेट	शशर्त खर्च	विशेष अनुदान बजेट	विशेष अनुदान खर्च
२०७४/७५	४७६२९	२३१३६	४८.५८		४८.५८				
२०७५/७६	३६२५५३९	१४८३९२६	४०.९३		४०.९३	६५७१५८	४३९४३०		
२०७६/७७	३९७६७५५	१५४५७३१	३८.८७		३८.८७	८४६१३६	३३३३५०		
२०७७/७८	३३४७७८५	१४६९१९७	४३.८९	१३४४९६२	७३.३६	४३९१००	३४६१८१	२३००००	१६५२१
२०७८/७९	२१०९६२५	१७२६४०१	८१.८३	४८१०८२	१०६.०१	४०५२००	३१५९५२	३०१०००	२१११९५
कुल जम्मा	१३१०७३३३	६२४८३९१	४७.६७	१८२६०४४	५५.३९	२३४७५९४	१४३४९१३		

यसरी पाँच वर्षमा कुल विनियोजित बजेटको ४७.६७ प्रतिशत रकम खर्च भएको छ । कुल विनियोजित बजेट १३ अर्ब १० करोड ९३ लाख ३३ हजार मध्ये १ अर्ब ८२ करोड ६० लाख रकम समर्पण गरिएकोले उक्त समर्पण रकम घटाउँदा कुल खर्च प्रतिशत ५५.३९ प्रतिशत हुन आउँछ । यस अवधिमा कुल खर्च ६ अर्ब २४ करोड ८३ लाख ९१ हजार रहेको छ ।

३. आ.ब. २०७४/७५

संघिय गणतन्त्र नेपालको संविधान २०७२ अनुसार प्रथम पटक भएको निर्वाचन पश्चात २०७४ फागुन ३ गते प्रदेश सरकार गठन भए अनुसार यो मन्त्रालयको पनि स्थापना भएको हो । प्रदेश सरकारको गठन प्रथम पटक भएको कारण भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको कार्यालय स्थापना गरी प्रथम पटक कार्य प्रारम्भ गरिएको थियो । उक्त आ.ब.मा मन्त्रालयमा जनशक्ति व्यवस्थापन, आवश्यक कानून र कार्यविधिहरू तथा मन्त्रालय मातहत रहने कुनैपनि निकायहरूको व्यवस्था नभएको कारण मन्त्रालयको कार्यालय स्थापना, जनशक्ति व्यवस्थापन र अन्य व्यवस्थापकिय कार्यहरूका अतिरिक्त अन्य कृषि विकासका कार्यहरू सम्पादन गर्न सभंभव भएन । यस आ.ब.मा प्रदेश सरकारबाट मन्त्रालयलाई विनियोजित बजेट ४ करोड ७६ लाख २८ हजार मध्ये २ करोड ३१ लाख ३५ हजार अथवा ४८.५७ प्रतिशत मात्र खर्च भएको थियो ।

४. आ.ब. २०७५/७६

आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा यस मन्त्रालय र मातहत निकायको कुल बजेट ३ अर्ब ७४ करोड ५९ लाख मध्ये १ अर्ब ४८ करोड ४२ लाख ३१ हजार खर्च भएकव थियो । मन्त्रालय र मातहतका निकायहरूको संगठन व्यवस्थापन तथा कर्मचारी व्यवस्थापन आदि सम्पन्न गर्न सयम लागेकोले उल्लेखित बजेटको ३९.६२ प्रतिशत खर्च गरी निम्न अनुसारका कामहरू सम्पन्न गरिएका छन ।

- मन्त्रालय तथा मातहतका निकायहरूको कार्यबिबरण र संगठन संरचना तयार गरी प्रदेश सरकारको कृषि विकास ईकाईका रूपमा मन्त्रालय मातहत ३२ वटा कार्यालयहरू स्थापना गरी जनशक्ति व्यवस्थापन सहित सेवा प्रवाह शुचार् गरिएको ।
- कटहरी मोरङ्ग स्थित तरकारी तथा फलफुल प्रदेश सरकारलाई हस्तान्तरण भई बजार संचालन नियमावली प्रदेश सरकारबाट स्वीकृत भई बजार संचालन शुरुवात गर्ने प्रक्रिया शुरु गरिएको ।
- कृषि विकास तर्फ ३६ वटा पशुपन्छी विकास तर्फ ३३ वटा गरी ६९ वटा कार्यविधीहरू र निर्देशिकाहरू स्वीकृत भएको ।
- प्रदेस्तरको कृषि सम्बन्धी तथ्याङ्क व्यवस्थापन तथा रिपोर्टिङ्ग सुब्यवस्थित गर्न Agriculture Knowledge Centre Management online software निर्माण गरिएको ।
- प्रदेश सरकारबाट मातहत निकायको बजेट तथा कार्यक्रम Flex print मा सार्वजनिकरण, सूचना अधिकारी आदिको व्यवस्था गरिएको ।
- कृषि ज्ञानकेन्द्र, र बिज्ञ केन्द्र, नभएका जिल्लाहरूमा सम्पर्क केन्द्र, स्थापना गरी कृषि तथा पशुसेवा तर्फको सार्वजनिक सेवा प्रवाह को व्यवस्था गरिएको

- सहकारी सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक २०७५ तयार भई प्रदेश सभामा टेबुल भई सकेको।
- मन्त्रालयबाट प्रदेशस्तरमा रहेका १२० वटा विभिन्न प्रकृतिका सहकारी संघसंस्थाहरूको सघन अनुगमन गरिएको।
- वित्तीय तथा मासिक प्रगती प्रतिवेदनहरू सहकारी सूचना प्रणाली मार्फत अपडेट गर्ने कार्य अघि बढाईएको। विभिन्न ५०० सहकारी संघसंस्थाहरूलाई सहकारी सूचना व्यवस्थापन प्रणाली सम्बन्धि जानकारी गराई २४९ वटा संस्थाबाट नियमित अनलाइन मासिक प्रतिवेदन प्राप्त गर्ने व्यवस्था मिलाईएको।

मुख्य मुख्य उपलब्धिहरू

- प्रदेश सरकारको पाँच करोड सहयोगमा बिराटनगर दुग्ध वितरण आयोजनालाई पाउडर प्लान्ट स्तरोन्नतिको कार्य प्रारम्भ गरिएको यसबाट प्रदेशमा उत्पादनित दुधको प्रसोधन गरी धुलो दुध उत्पादन तथा नौनी भण्डारणमा सहयोग पुग्ने।
- बंगुर तथा बाखाको दाना उत्पादनका लागि एक एक वटा गरी जम्मा दुईवटा दाना उद्योगहरू स्थापना भएको। यसबाट प्रदेशमा नै बंगुर र बाखाको दाना उत्पादनमा सहयोग पुग्ने।
- दुग्ध तथा दुग्ध पदार्थ ढुवानी साधन खरिदमा अनुदान कार्यक्रम अन्तर्गत ५ वटा डेरी उद्योगहरूलाई मिल्क ट्याङ्कर र २ वटा रेफ्रिजेरेटर भ्यान खरिदमा सहयोग। यसबाट दैनिक ३५००० हजार लिटर दुध ढुवानीमा सहयोग पुग्ने।
- मासु ढुवानीको लागि २ वटा रेफ्रिजेरेसन सवारी साधन खरिदमा अनुदान उपलब्ध गराई दैनिक ४००० केजी मासु ढुवानी गरी अन्यत्र लगेि वित्री वितरण गर्न सकिने।
- ४ वटा मिटमार्ट स्थापनामा अनुदान उपलब्ध गराई स्वच्छ मासु विक्री वितरणमा सहयोग उपलब्ध गराईएको।
- करीब २ करोड ७८ लाख रुपैयामा २० वटा साना डेरी प्रसोधन केन्द्र, स्थापनाका लागि प्रदेश सरकारको तर्फबाट १ करोड ९७ लाख सहयोग भएको यसबाट करीब ६०१८ संख्यामा किसानहरू लाभान्वित भएको र दैनिक १०,००० लिटर दुध प्रसोधनमा सहयोग पुग्ने।
- साना चिया प्रसोधन केन्द्र, स्थापना कार्यक्रम अन्तरगत ९ वटा साना चिया प्रसोधन केन्द्र, हरुका लागि २ करोड ५७ लाख ५७ हजार रकम प्रदेश सरकारबाट अनुदान उपलब्ध गराई चिया प्रसोधन पुर्वाधार निर्माण भएको

- २५ वटा Protected horticulture Structures निर्माणका लागि रु ३ करोड २२ लाख रकम अनुदान स्वरूप उउलब्ध गराईएको यसबाट ब्यवसायिक रुपमा बैमोसमि तरकारी उत्पादन बृद्धिमा सहयोग पुग्नेछ ।
- साना मेशिनरी औजार उपकरण वितरण अन्तरगत ११ करोड ८४ लाख ८६ हजार मूल्य बराबरको विभिन्न प्रकारका १७४२ वटा कृषि औजार उपकरणहरुमा रु.७ करोड ६० लाख ९३ हजार प्रदेश सरकारको अनुदान प्रवाह भएको। यस कार्यक्रमबाट ११६१ कृषकहरुले प्राप्त गरेका जमिन तयारी देखि वाली प्रशोधनसम्मका विभिन्न कृषि कर्महरुको लागत घट्ने र समयको बचत हुने ।
- ६ वटा सामुदायिक विद्यालयमा माटो परिक्षण मिनिल्याव स्थापना भएको जसबाट माटो परीक्षण सम्बन्धी विषयमा दक्ष कृषि प्राविधिक उत्पादनमा सहयोग पुग्ने तथा शैक्षिक संस्थाहरुबाट पनि आफ्नो वरपरका किसानहरुको माटो परीक्षणमा सहयोग पुग्ने छ ।
- विभिन्न जिल्लामा २६ वटा कृषक पाठशाला संचालन भई ६५० जना किसानहरु लाभान्वित भई रासायनिक विषादीको प्रयोगमा न्यूनिकरण हुने तथा स्वच्छ तथा स्वस्थ ताजा तरकारी लगायत अन्य कृषिजन्य उत्पादनमा टेवा पुग्ने
- साना सिंचाई विशेष कार्यक्रम मार्फत ६०८ आयोजनाहरुमा ८ करोड ७५ लाख बराबरको अनुदान प्रवाह भई २५८४ हे. क्षेत्रफलमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध भएको छ । यस कार्यक्रम वाट जम्मा ७२९६ जना प्रत्यक्ष लाभान्वित भएको छ ।
- चैते धान विशेष सहयोग कार्यक्रमबाट ९३ लाख २० लाख अनुदान प्रवाह भई ९३२ हे. मा चैते धान खेती विस्तार भै ४६०२ मे.टन धान उत्पादन भएको तथा उत्पादकत्व ४.९४ मे.टन/हे. रहेको छ। यस बाट १५७२ जना कृषक प्रत्यक्ष लाभान्वित भएका छन् ।
- बगर खेती विकास तथा प्रवर्द्धन आयोजनाबाट १७ लाख ६० हजार बराबरको सहयोग प्रवाह भई १७६ हे. मा बगर खेती भई २९०३ मे.टन तरबुजा काँक्रा लगायत उत्पादन भएको र ८ करोड ७० लाख बराबरको आम्दानी भएको ।
- सुन्तलाजात बगैचा व्यवस्थापन एवम सुदृढीकरण कार्यक्रमबाट २४ हे. क्षेत्रफलमा रूग्ण अवस्थामा रहेको सुन्तलाजात बगैचा व्यवस्थापन तथा सुदृढीकरण भएको ।
- उन्नत बीउ विजनमा अनुदान कार्यक्रमबाट विभिन्न वाली धान, गहुँ, मकै र तरकारी गरी जम्मा ३९९ मे. टन उन्नत बीउ वितरण गरी ९७०२ कृषकहरु प्रत्यक्ष रुपमा लाभान्वित भएको ।
- हाईब्रिड मकै खेती विस्तार आयोजनाबाट १ करोड ३ लाख ६५ हजार प्रोत्साहन अनुदान उपलब्ध गराई हिउदे समयमा बाझो रहने करीव ६९१ हे. मा हिउदै मकैको विस्तार भएको ।
- पहाडी जिल्लामा समुदाय स्तरमा १५ वटा रस्टिक स्टोर निर्माणबाट २१० मे.टन आलुको बीउ भण्डारण गर्न सकिने पुर्वाधार तयार भएको यसबाट बीउ आलु आपुर्तिमा सहयोग पुग्ने ।

- कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सहयोग तथा तालिम केन्द्र, झुम्का, सुनसरीबाट ७३ जना प्राविधिक सहायक र १२० जना एक गाँउ एक कृषि प्राविधिक तथा ९८८ जना कृषकहरु सहित कुल ११८१ (महिला ३७४ र पूरुष ८०७) लाई तालिम दिइ प्रविधि विस्तार एव व्यावसायिकरणमा सहयोग पुगेको
- बीउ विजन प्रयोगशाला झुम्काबाट ७५८ वटा बीउ नमूना परीक्षण तथा १६९ मेटन बीउ प्रमाणीकरण भएको ।
- माटो परीक्षण प्रयोगशालाहरुबाट ९६८ वटा माटोको नमूना परीक्षण तथा ५० वटा घुम्टि माटो परीक्षण शिविर संचालन भएको माटो जाँचको प्रतिवेदनबाट माटोको उत्पादकत्व सुधारका लागि सुझाव उपलब्ध गराईएको ।
- कृत्रिम गर्भाधान गाईमा १२२७६०, भैंसीमा ९७८६, बाखामा १०२२ सम्पन्न गरि नश्ल सुधार कार्यमा उल्लेखनिय कार्य गरिएको । विभिन्न पशुपन्छीमा गरी २० लाख ९० हजार खोप लगाई पशु स्वास्थ्य प्रवर्द्धन कार्यक्रमलाई प्राथमिकता सहित संचालन गरिएको छ ।
- प्रदेश न. १ मा उपभोग गर्न आवश्यक पर्ने करीब ९ लाख २७ हजार मे.टन खाद्यान्न उपलब्ध गरि थप ५ लाख ७९ हजार मे.टन खाद्यान्न बचतको अवस्था सिर्जना भएको छ ।
- समग्रमा २१४९ किसानहरुलाई ७४ करोड ३८ लाख ६३ हजार बराबरको सहयोग उपलब्ध गराई ब्यवसायिक कृषि उत्पादन तथा प्रसोधनमा प्रवर्द्धन गरिएको

५. आ.ब. २०७६/७७

- आर्थिक बर्ष २०७६/७७ मा यस मन्त्रालय र मातहत निकायको कुल बजेट ४ अर्ब ४१ करोड १० लाख मध्ये १ अरब ५६ करोड २२ लाख ५३ हजार खर्च भएको थियो । यस अवधिमा मन्त्रालयको कुल भारित प्रगति ५२ प्रतिशत रहेको थियो र मन्त्रालय र मातहतका निकायहरुमा न्यून जनशक्ति र कोभिड १९ का कारण देशब्यापी रुपमा भएको लक डाउन आदिका कारण उल्लेखित बजेटको ३८.६६ प्रतिशत खर्च गरी निम्न अनुसारका कामहरु सम्पन्न गरिएका छन् ।

मूख्य मूख्य उपलब्धिहरु

- मकै उत्पादकत्व अभिवृद्धि कार्यक्रम अन्तर्गत १९ वटा कलष्टरमा प्रति कलष्टर ५० हेक्टरको दरले ९५० हेक्टरमा उन्नत जातको मकै खेती संचालन भई उन्नत वीउ, यन्त्र उपकरणको प्रयोग मार्फत प्रति हेक्टर २ मे. टनका दरले उत्पादकत्वमा वृद्धि हुने ।
- कागती खेती मिसन कार्यक्रम अन्तर्गत १५ हे. क्षेत्रफलमा २९ वटा कागती वगैचा विस्तार भएको र आगामी ४ वर्ष पछि १५० मे.टन उत्पादन थप हुने ।

- किबी खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम अन्तर्गत ६ हेक्टर क्षेत्रफलमा २२ वटा किबिका बगैचा स्थापना भई किबीको क्षेत्र विस्तार भएको र ३ बर्ष पछि बार्षिक रुपमा १०० मे.टन. थप किबी उत्पादन हुने।
- व्यावसायिक फलफूल बगैचा स्थापना सहयोग अन्तर्गत विभिन्न फलफूलका ५४ वटा व्यावसायिक फलफूल बगैचा स्थापना भएको र ५० हेक्टर क्षेत्रफलमा फलफूल खेती विस्तार भएको । ३ बर्ष पछि बार्षिक रुपमा ६०० मे.टन. विभिन्न फलफूल (किवि, सुन्तला, केरा, ड्रागन फ्रुट, कागती) थप उत्पादन हुने।
- सुन्तलाजात बगैचा व्यवस्थापन एवम सुदृढीकरण कार्यक्रम अन्तर्गत ७४ वटा सुन्तलाजात बगैचाहरुमा उत्पादन हास सम्बन्धी व्यवस्थापन भएको र यसबाट आगामी वर्षमा १००० टन सुन्तला उत्पादनमा वृद्धि हुने।
- मुख्य राजमार्ग लक्षित तरकारी उत्पादन कार्यक्रम अन्तर्गत विभिन्न जिल्लाका २८ स्थानमा राजमार्ग आसपासका ३०० कृषकहरुले २० हेक्टरमा आधुनिक तरिकाले मौसमि तथा बेमौसमि तरकारी खेती शुरु गरेको र प्रति वर्ष ३०० मे.टन उत्पादन वृद्धि हुने।
- प्रोटेक्टेड हर्टिकल्चर प्रवर्द्धन तथा प्रविधि विस्तार कार्यक्रमबाट एक करोड ३४ लाख सहयोगमा मार्फत २१ जना कृषकहरुले आधुनिक संरचना निर्माण गरी तरकारी खेती शुरुवात गरेको
- कृषि पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रमबाट एक करोड ८५ लाखको सहयोगमा १२ स्थानमा कृषि पर्यटन प्रवर्द्धन तथा पुर्वाधार विकासमा मा सहयोग पुगेको
- कफी खेति विस्तार कार्यक्रमबाट २० स्थानमा २२ हेक्टरमा कफि रोपण गरी कफी खेती क्षेत्र विस्तार भएको
- अलैंची निजी नर्सरी स्थापना कार्यक्रमबाट ४ वटा नयाँ निजी नर्सरी स्थापना भई वार्षिक रुपमा थप २००००० गुणस्तरिय विरूवा उत्पादन हुने पुर्वाधार तयार भएको । त्यसैगरी २६ स्थानका १५ हेक्टर क्षेत्रफलमा रोग ग्रसित अलैंची बगैचा प्रतिस्थपन गरी अलैंची बगैचा सुदृढीकरण गरिएको । १७ स्थानमा ५२ हेक्टर क्षेत्रफलमा अलैंचीको नयाँ क्षेत्र विस्तार भएको ।
- अलैंची सुकाउने सुधारिएको भट्टी निर्माण सहयोग कार्यक्रमबाट ५२ वटा आधुनिक अलैंची भट्टी निर्माण भई अलैंचीको प्रसोधनमा सहज हुनुका साथै गुणस्तरीय अलैंची बजारमा आउन सहयोग पुग्ने
- विभिन्न स्थानमा रहेका सार्वजनिक तथा प्रयोगविहीन रहेका जग्गाहरुको १४ हेक्टर क्षेत्रफलमा फलफूल बगैचा स्थापना भएको र ४ बर्ष पछि बार्षिक रुपमा १४० मे.टन. थप उत्पादन हुने लक्ष्य लिएको।
- ९ स्थानमा अदुवा मिशन कार्यक्रम संचालन गरि ४२ हेक्टर क्षेत्रफल अदुवाको क्षेत्र विस्तार गरिएको र यसबाट ४०० मे.टन अदुवा उत्पादनमा वृद्धि हुने।

- वीउ विजन आत्मनिर्भरका कार्यक्रमबाट ४० हे. क्षेत्रफलमा खाद्यान्न वीउ उत्पादन शुरूवात गरी वार्षिक रूपमा १०० टन उन्नत विउ उत्पादन हुने तथा ३ स्थानमा करीव ४५ मे.टन क्षमताको वीउ भण्डारण पुर्वाधार तयार गरिएको ।
- चैते धान विशेष सहयोग कार्यक्रमबाट २५९ हेक्टर क्षेत्रका लागि २५ लाख ९० हजार रकम प्रोत्साहन अनुदान वितरण भएको। यसबाट कृषकहरू चैतेधान खेती तर्फ आकर्षित भई धान आयातमा कमी आउने ।
- सघन वाली विकासकार्यक्रमबाट २० वटा समूहहरूमा २५० हेक्टर क्षेत्रफलमा सिंचाई कुलो मर्मत तथा यन्त्र उपकरण प्रयोगले उत्पादन लागत र श्रम न्यूनीकरण हुनका साथै वाली सघनतामा बृद्धि हुने।
- हाईब्रिड मकै खेती विस्तार आयोजनाबाट ९६७ हेक्टर क्षेत्रका लागि १ करोड ४५ लाख रकम प्रोत्साहन अनुदान उपलब्ध गराई मकै आयातमा कम हुने ।
- जैविक तथा वानस्पतिक विषादी प्रयोग विस्तार कार्यक्रमबाट ४१ वटा कृषक समूहका ६०० कृषकहरू सुरक्षित विषादी प्रयोग, जैविक विषादी प्रयोग तथा झोलमल बनाउने विधि र प्रयोग तथा सूक्ष्म खाद्यतत्व प्रयोग प्रदर्शनी सम्बन्धमा जानकारी भई वानस्पतिक विषादी तथा झोल मल प्रयोग गरी प्राङ्गारीक कृषिको शुरूवात भएको। जैविक विषादी उत्पादन केन्द्र, स्थापना कार्यक्रमबाट दुईवटा सहकारी संस्था र दुईवटा निजी उद्यमीहरूबाट जैविक विषादी उत्पादन केन्द्र, स्थापना गरी संचालनमा ल्याई प्राङ्गारीक कृषिका लागि पुर्वाधार तयार भएको
- झापाको गौरादहमा करीव १०० मे.टन क्षमताको खाद्यान्न वीउ भण्डारण निर्माण सम्पन्न गरिएको
- झापामा टिस्यूकल्चर प्रयोगशाला स्थापना गरिएको उदयपुर र झापामा तेजपत्ता उत्पादन तथा प्रशोधन पुर्वाधार निर्माणमा सहयोग उपलब्ध गराईएको
- विभिन्न कार्यालयहरू मार्फत ३००० कृषकहरूलाई मोहनी पासो वितरण गरी रासायनिक विषादीको प्रयोगमा न्यूनीकरण गरी गुणस्तरीय तरकारी उत्पादनमा सहयोग साथै सुपर ग्रेन ब्याग वितरण गरेर भण्डारणमा सहयोग पुगेको।
- महिला दलित विपन्न तथा पिछडिएको समुदाय लक्षित कार्यक्रमबाट १७ स्थानमा महिला दलित विपन्न तथा पिछडिएको समुदाय लक्षित गरी ताजा तरकारी उत्पादन कार्यक्रम मार्फत उल्लेखित समुदायको आय आर्जनमा बृद्धि भएको।
- युवा लक्षित च्याउ मह तरकारी उत्पादन कार्यक्रमबाट ५६ जना युवाहरूलाई वार्षिक २५ मे.टन च्याउ, मह १३५० के.जी. र ४०० मे.टन. तरकारी उत्पादन हुने गरी ग्रामीणस्तरमा रोजगारी सिर्जना गरिएको ।
- नमुना कृषि फार्म स्थापना सहयोग कार्यक्रमबाट विभिन्न जिल्लामा ५० वटा विभिन्न बालीका नमुना कृषि फार्महरू स्थापना भई त्यस्ता फार्महरू नजिकका कृषकहरूको लागी सिकाई केन्द्र, हरुको

रूपमा विकास भएका । नमूना फार्महरूबाट वार्षिक तरकारी ४०० टन, विभिन्न जातका ४०० टन फलफूलहरू, ५ मे. टन मह, २०० मे. टन च्याऊ उत्पादनमा हुने

- रस्टिक स्टोर निर्माण कार्यक्रमबाट ८ वटा वीउ आलु भण्डारण गर्ने रस्टिक स्टोर निर्माण गरी यस वर्ष देखि थप ८० टन आलु बिउ भण्डारण हुने
- चियाखेती प्रवर्द्धन तथा आधुनिकीकरण कार्यक्रमबाट १ करोड ४१ लाख सहयोगमा ११ वटा चिया उत्पादकहरूलाई चिया प्रसोधन तथा चिया क्षेत्र विस्तारमा सहयोग पुर्वाधार निर्माण उपलब्ध गराईएको
- कृषि बजार तथा संकलन केन्द्र, निर्माण कार्यक्रमबाट १५ मे.टन क्षमताको तरकारी चिस्यान केन्द्र, को निर्माण भएको र ६ वटा संकलन केन्द्र, निर्माण भएको । १००० जना कृषक परिवार लावान्वित हुने ।
- कृषि यान्त्रिकीकरण कार्यक्रमबाट ४ वटा ज्ञान केन्द्र, मार्फत ५ वटा जिल्लाका ५४४ कृषकको माग अनुसार विभिन्न कृषि औजार उपकरणहरू वितरण भएको र कृषि यान्त्रीकरण मार्फत उत्पादन लागत कम हुनुका साथै कृषकको कार्यबोझ कम हुने अपेक्षा गरिएको
- बगर खेती विकास कार्यक्रमबाट १० स्थानमा ३५ हेक्टरमा कार्यक्रम सञ्चालन भएको र वगरमा १५० मे.टन लहरे बालीको उत्पादन भएको
- एकघर एक फलफूल बिरुवा वितरण कार्यक्रमबाट विभिन्न फलफूलका गरी ५०००० हजार फलफूलका बिरुवा वितरण गरिएको ।
- भकारो सुधार कार्यक्रमबाट २०० वटा किसानहरूकोमा कार्यक्रम सञ्चालन भई गाईभैसीको मुत्रको संकलन गरी झोलमल बनाई वनास्पतिक बिषादीको रूपमा प्रयोग तथा गुणस्तरिय कम्पोष्टमलको उत्पादनमा सहयोग पुग्ने
- प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना ब्लक विकास कार्यक्रमबाट १८८ वटा पकेट र ८६ वटा ब्लक विकास कार्यक्रम मार्फत सिचीत क्षेत्र विस्तार, उत्पादनमा वृद्धि र ८३०० हेक्टर क्षेत्रफलमा खाद्यान्न बाली, फलफूल, तरकारीको क्षेत्र विस्तार भएको र च्याउ तर्फ ४५००० के.जी. विउ खपत हुने क्षेत्र विस्तार भएको र मौरी तर्फ १६०० घर थपिएको। संचालक समिति मार्फत तरकारीको पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर संचालन गर्दा कृषकलाई ताजा तरकारी बजारीकरणमा सहज, प्याकेजिङका लागि सामग्री हस्तान्तरण र ढुवानीको लागि गाडि खरिदले बजारीकरण र व्यवसायीकरणमा टेवा पुग्ने ।
- पशुपंक्षी खोप कार्यक्रम मार्फत स्थानियतहको समन्वयमा प्राविधिक परिचालन गरी भ्यागुते, चरचरे, खोरेत, स्वाइन फिवर, रानीखेत जस्ता माहामारी जन्य रोगहरू विरुद्ध २४२१२३७ वटा पशुपन्ध्रीमा खोप कार्यक्रम संचालन ।

- कृत्रिम गर्भाधान कार्यक्रम मार्फतगाइमा ३८३०४, भैसीमा ४६०५ र वाखामा ३०० वटा गरी ४३२०९ वटा पशुहरूमा कृत्रिम गर्भाधान गरी पशुहरूको नश्व सुधारवाट १५ हजार उन्नत नश्वका वाच्छी/पाडी उत्पादन हुने
- विभिन्न विज्ञकेन्द्र, हरू मार्फत रोगी पशुपन्छीहरूमा मेडिकल सर्जिकल गाइनोकोलोजिकल उपचारहरू गरी ८२४६४ वटा पशुपन्छीहरूको उपचार गरिएको।
- अण्डामा आत्मनिर्भरको लागि ग्रामिण कुखुरा प्रवर्द्धन कार्यक्रमबाट ४ वटा स्थानमा समितिहरू मार्फत ग्रामिण कुखुरा प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन गरी वार्षिक १२ लाख लोकल अण्डा उत्पादन शुरुवात भएको । ग्रामिण कुखुराको ह्याचरी स्थापना कार्यक्रमबाट ५ स्थानमा ग्रामीण कुखुराको ह्याचरी स्थापना गरी प्रति हप्ता ४५ हजार लोकल अण्डा उत्पादनको पुर्वाधार तयार भएको
- मासु पसल सुधार कार्यक्रमबाट २२ वटा मासु पसलहरूमा स्तर उन्नती गरी सफा मासु सफा र स्वच्छ मासु विक्री वितरण हुने
- डेरी पसल सुधार कार्यक्रम तर्फ २१ वटा डेरी पसलहरूमा स्तर उन्नती गरी सफा दुध विक्री वितरण हुने
- डेरी उद्योगको सहकार्यमा दुध तथा दुग्धजन्य पदार्थ ढुवानी साधन खरिद कार्यक्रमबाट दुईवटा सहकारी र एउटा निजी डेरीलाई जम्मा दैनिक १६.५ हजार लिटर दुध ढुवानी गर्ने ट्याङ्कर वितरण गरिएको साथै एउटा निजी डेरीलाई २ टन क्षमताको कोल्ड भ्यान खरीदमा सहयोग गरिएको
- १३ वटा जेनेरेटरसहित चिलिङ्ग भ्याट वितरण मार्फत निजी तथा दुग्ध उत्पादन सहकारीहरूलाई एक हजार दुई हजार र पाँच सय लिटरका भ्याट र जेनेरेटर वितरण गरी ग्रामीणस्तरमा संकलित दुध बजारहरूमा पुर्याउने व्यवस्था गरेको ।
- कम्तिमा ५ वटा गाई पालने ३९ वटा गाई फार्महरूलाई गाइपालन/ गोठ सुधार कार्यमा अनुदान उपलब्ध गराई दुध उत्पादनमा वार्षिक ५० मे.टन.दुध बृद्धि हुने अपेक्षा गरिएको
- २५ वटा व्यवसायीक वाखा पालक कृषकहरूलाई गोठ/खोर सुधार गर्न रु. २ लाखका दरले जम्मा ५० लाख अनुदान उपलब्ध गराइएको
- २४ वटा सानाव्यवसायीक बंगुर पालक कृषकहरूलाई गोठ/खोर सुधार गर्न रु. २ लाखका दरले जम्मा ४८ लाख अनुदान उपलब्ध गराइ व्यवस्थित बंगुर पालन गरी मासु उत्पादनमा बृद्धि गराइ मासुमा आत्मनिर्भर गराउने अपेक्षा राखिएको ।
- बाखाको बृहतर पकेट प्याकेज कार्यक्रम अन्तर्गत ६ वटाबाखा पालक सहकारी संघ/संस्था हरूलाई रु.३० लाखको दरले १ करोड ८० लाख अनुदान उपलब्ध गराइ बाखा/विउ वोका खरिद, गोठ/खोर निर्माण सुधार गरी ५ वर्ष भित्रमा प्रति सहकारी २ सय माउ वाखा हुने र सो वाट उन्नत नश्वका पाठापाठी उत्पादन गरी श्रोत केन्द्र, को रूपमा विकास गरी मासुमा आत्मनिर्भर हुन सहयोग पुग्ने

- याक/चौरी प्रवर्द्धन कार्यक्रमबाट २ स्थानमा लोप उन्मुख याक/चौरी लाइ संरक्षण गर्न याक/चौरीको लागी खोर गोठ निर्माण सुधार र चरन क्षेत्र सुधार गर्न प्रति कार्यक्रम १० लाखको दरले अनुदान उपलब्ध गराइ याक/चौरीको उत्पादन बढने तथा संरक्षण हुने ।
- भेडा प्रवर्द्धन कार्यक्रमबाट २ स्थानमा भेडा पालन व्यवसाय लाइ संरक्षण गरी उन उत्पादन गर्न भेडाका लागी भेडा खरिद खोर गोठ निर्माण सुधार र चरन क्षेत्र सुधार गर्न १० लाखको दरले अनुदान उपलब्ध गराइ भेडा संरक्षण हुने अपेक्षा गरिएको
- मत्स्य ह्याचरी निर्माण कार्यक्रम तर्फ झापा र मोरगंगा गरी २ वटा मत्स्य ह्याचरी निर्माण गरी १ नं.प्रदेशका मत्स्य पालकहरुलाइ माछाका भुरा सरकारी दर रेट अनुसार उपलब्ध गराइ माछा उत्पादनमा आत्मनिर्भर हुन सहयोग पुग्ने
- मत्स्य विकास कार्यक्रम तर्फ १८.४५ हेक्टर नयां पोखरी र २.८ हेक्टर पुरानो पोखरी सुधारका लागी अनुदान उपलब्ध गराई वार्षिक रुपमा थप ७५ मे.ट. माछा उत्पादनमा वृद्धि हुने।
- मासु ढुवानीको लागी रेफ्रिजरेटेड सवारी साधन कार्यक्रमबाट मासु ढुवानीको लागी दुईवटा ५.५ टन क्षमताका दुईवटा रेफ्रिजरेटेड सवारी साधन वितरण गरी उत्पादित मासुको गुणस्तर कायम राखी ढुवानीको ब्यवस्था मिलाउन सहयोग पुग्ने
- हुलाकीमार्ग लक्षित दुग्ध उत्पादन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रमबाट गत आ.ब वाट शुरुवाट भएका ४ वटा सहकारीहरुलाई दुध उत्पादनका लागी एक करोड पाँच लाख सहयोग उपलब्ध गराईएको यसबाट वार्षिक थप ९००० मे.टन दुध उत्पादन भै बजारिकरण भएको
- सुर्योदय नगरपालिका, फिक्कल ईलाममा चिया परीक्षण तथा प्रवर्द्धन केन्द्र, स्थापनाका लागी नगरपालिकासँग समझदारी पत्रमा हस्ताक्षर गरि चिया परीक्षण तथा प्रवर्द्धन केन्द्र, स्थापना कार्य अघि बढाईएको
- कोभिड १९ प्रभावित राहात सहयोग अनुदान कार्यक्रमबाट दुध र दुग्धजन्य पदार्थ उत्पादन, दुध बिक्री, कुखुरा, बंगुरपालन, हरियो चिया पत्ती, तरकारी तथा फलफूल, च्याउ खेति, कृषि ऋणमा ब्याज छुट, विद्युत महशुल छुट र कृषिवस्तु ढुवानीमा सहयोग गरी कुल १६८० कृषक घरधुरीलाई ७ करोड ९१ लाख ७४ हजार रकम राहत स्वरुप उपलब्ध गराईएको ।
- समग्र कार्यक्रम संचालन मार्फत प्रदेशमा ५ लाख ६७ हजार मे.टन खाद्यान्न बचत हुने । यस आ.ब.मा १२७०० कृषक तथा समूह सहकारीलाई कुल ८७ करोड ७२ लाख रकम कृषि ब्यवसाय प्रवर्द्धनका लागी सहयोग उपलब्ध गराईएको
- ताजा कृषि उपज भण्डारणमा सहजता हुने गरी तेहथुममा एउटा कोल्ड स्टोर निर्माण भैरहेको, उदयपुरको बेलका नगरपालिकामा वित्तिय हस्तान्तरण मार्फत कोल्ड स्टोर निर्माण कार्य अघि बढाईएको ।

- प्रदेशका विभिन्न १५ वटा स्थानीय तहहरूमा गुणस्तरीय मासु उपलब्ध गराउन तथा पशुपंक्षीको व्यवस्थित बजारिकरणका लागि १० वटा पशु बधशाला, ३ वटा पशु हाट बजार तथा २ वटा खसीवोका संकलन केन्द्र, हरूको निर्माण कार्य सम्पन्न भई पशुपंक्षी विकास पुर्वाधारहरू विकास भएको ।
- करारमा ६२ जना प्राविधिकहरू भर्ना गरि काममा खटाईएको यसबाट कार्यसम्पादनमा सहज भएको
- कृषि ब्यवसाय प्रवर्द्धन अनुदान कार्यविधि २०७६ स्वीकृत गरी अनुदानग्राही छनौट तथा वितरणमा पारदर्शिता कायम गर्नुका साथै जिल्ला समन्वय समिति मार्फत छनौट गर्दा दोहोरोपना कम गर्न प्रयास गरिएको ।
- विगतमा स्वीकृत भएका विभिन्न कार्यविधिहरूलाई एकतृत गरी कृषि ब्यवसाय प्रवर्द्धन अनुदान कार्यविधि २०७६ लागु गरिएकोले सेवाग्राहीलाई सहज वातावरण तयार भएको
- प्रदेशमा कृषि तथा पशुजन्य वस्तुहरूको उत्पादन, प्रसोधन र बजारिकरणका लागि सहकारी संस्थाहरूलाई अग्रसर गराउन विशिष्टीकृत सहकारी संघहरू मार्फत कार्य गर्ने प्रक्रिया अघि बढाईएको ।
- प्रदेशमा रहेका सहकारीहरूलाई नियमन गर्न प्रदेश सहकारी ऐन, २०७६ प्रदेश सरकारबाट मिति २०७६।०५।३० मा प्रदेश प्रमुखबाट प्रमाणिकरण भएको सोही ऐन अनुसार प्रदेश सहकारी नियमावली २०७६ को स्वीकृत भएको । सहकारी संस्थाहरूको अनुगमन, दर्ता तथा नियमनका लागि प्रदेश सहकारी रजिस्ट्रार कार्यालय ईटहरीमा स्थापना गरिएको ।
- कृषि अनुदान वितरणलाई ब्यवस्थित, पारदर्शि तथा प्रभावकारी बनाउनुका साथै अनुदान वितरण कार्यमा स्थानीय तहहरूको समेत सहभागिता अभिवृद्धिका गरी सरल ढंगबाट कृषि अनुदान वितरणका लागि प्रदेश सरकारबाट मिति २०७६।०८।२४ गते कृषि ब्यवसाय प्रवर्द्धन अनुदान कार्यविधि, २०७६ स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा रहेको ।

६. आ.ब. २०७७/७८

- आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा यस मन्त्रालय र मातहत निकायको कुल बजेट ३ अर्ब ८३ करोड १६ लाख ३३ हजार मध्ये १ अरब ८१ करोड ४४ लाख २९ हजार खर्च भएको थियो । यस अवधिमा मन्त्रालयको कुल भारित प्रगति ५० प्रतिशत रहेको थियो र मन्त्रालय र मातहतका निकायहरूमा रहेको बजेट मध्ये १ अर्ब ३४ करोड ४९ लाख बजेट समर्पण गर्दा ७३ प्रतिशत खर्च भएको तर कुल विनीयोजित बजेटको तुलनामा भने ४७.३५ प्रतिशत मात्र खर्च भएको थियो । उक्त बजेट कार्यान्वयनबाट निम्न अनुसारका कामहरू सम्पन्न गरिएका छन् ।

- कागती खेती मिसन कार्यक्रमतर्फ ३३ स्थानमा जम्मा गरी ९ हे. क्षेत्रफलमा व्यवस्थित रूपमा कागती खेती विस्तार भएको र उक्त बगैँचाहरूबाट ४ वर्ष पछि ७५ मे.टन थप कागती उत्पादन हुने
- किबि खेती प्रवर्धन कार्यक्रमबाट २१ स्थानमा जम्मा गरी ६ हेक्टर क्षेत्रफलमा किबि खेती विस्तार भएको र यसबाट ३ वर्ष पछि बार्षिक रूपमा ६० मे.टन. थप उत्पादन हुने ।
- व्यावसायिक फलफूल बगैँचा स्थापना सहयोग तर्फ ४९ किसान परिवारमा व्यावसायिक फलफूल बगैँचा स्थापना भई १०० हेक्टर क्षेत्रफलमा व्यावसायिक फलफूल खेती विस्तार भएको यसबाट ३ वर्ष पछि बार्षिक रूपमा ६०० मे.टन. विभिन्न फलफूल (किबि, सुन्तला, केरा, ड्रागन फ्रुट आदि) थप उत्पादन हुने
- सुन्तलाजात बगैँचा व्यवस्थापन एवम सुदृढीकरण कार्यक्रमबाट पहाडी जिल्लाहरूमा समस्याग्रस्त रहेका ७० वटा सुन्तलाजात बगैँचामा सुदृढीकरण कार्यक्रम संचालन गरीएको र यसबाट आगामी वर्ष ९००० मे. टन सुन्तला उत्पादनमा वृद्धि हुने
- मुख्य राजमार्ग लक्षित तरकारी उत्पादन कार्यक्रमबाट राजमार्ग आसपासका १९ स्थानमा कार्यक्रम संचालन मार्फत २६५ कृषकहरूले २५ हेक्टरमा आधुनिक तरिकाले मौसमि तथा बेमौसमि तरकारी खेती शुरू गरेको र प्रति वर्ष ३०० मे.टन तरकारी उत्पादन वृद्धि हुने।
- कफी खेती विस्तार कार्यक्रमबाट १४ स्थानमा कार्यक्रम संचालन गरी १५ हेक्टरमा व्यावसायिक कफी खेती क्षेत्र विस्तार भएको । यसबाट ४ वर्ष पछि उत्पादनमा १६ मे.टन थप हुने। ईलाममा कफी प्रसोधन केन्द्र, स्थापनामा सहयोग गरी वार्षिक २४ मे.टन सुख्खा कफी दाना उत्पादन गर्ने पूर्वाधार तयार भएको । यसबाट आसापसका क्षेत्रमा कफी खेती विस्तारह हुने ।
- अलैंची निजी नर्सरी स्थापना कार्यक्रमबाट ४ वटा निजी नर्सरी स्थापना भएको र ६००००० गुणस्तरिय विरूवा उत्पादन भई व्यावसायिक अलैंची क्षेत्र विस्तारमा सहयोग पुग्ने
- नमुना कृषि फार्म स्थापना सहयोग कार्यक्रमबाट विभिन्न जिल्लामा ७४ वटा नमुना कृषि फार्महरू स्थापना भएकाछन् यि फार्महरू सिकाई केन्द्र, हरुको रूपमा विकास हुदै बार्षिक तरकारी ६०० टन, विभिन्न जातका ३०० मे.टन फलफूलहरू, २ मे.टन मह, २०० मे.टन च्याऊ उत्पादन हुने ।
- अदुवा मिसन कार्यक्रमबाट मिशन कार्यक्रमबाट ७ हेक्टर क्षेत्रफल अदुवाको क्षेत्र विस्तार भई १४० मे.टन अदुवा थप उत्पादन हुने।
- बीउ विजन आत्मनिर्भरका कार्यक्रम मार्फत ८ स्थानमा कार्यक्रम सञ्चालन भई आगामी वर्ष १५० टन उन्नत बिउ उत्पादन हुने

- सघन वाली विकास आयोजनाबाट ३०० हेक्टर क्षेत्रफलमा सिंचाई कुलो मर्मत तथा यन्त्र उपकरणको प्रयोगले लागत र श्रम न्यूनीकरण, बालि सघनता ५०% ले वृद्धि
- मकै उत्पादकत्व अभिवृद्धि कार्यक्रमबाट ६६९ हेक्टर क्षेत्रफलमा उन्नत मकै खेती विस्तार भएको, कृषियन्त्र उपकरण प्रवर्द्धन, मोवायल ड्रायर, कम्बाइन मिलको प्रयोगले लागत न्यूनीकरण र समयको बचत भएको। मकैखेतीको लागि कृषकहरूले मकै बीउ लगायत आवश्यक सामग्रीमा ५०% अनुदान प्राप्त गरेका छन् । प्रति हेक्टर ०.५ मे. टनका दरले उत्पादकत्व वृद्धि हुने ।
- चक्लावन्दी खेती कार्यक्रमबाट २ वटा सहकारीमा कार्यक्रम संचालन मार्फत १०० हे. क्षेत्रफलमा गह्रा सुधार गरि कृषि यन्त्रहरूको प्रयोगले उत्पादन लागत मूल्य घट्ने, बाली सघनतामा वृद्धि हुने।
- रैथानेबाली उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रमबाट १० स्थानमा कार्यक्रम संचालन भई १५० कृषक परिवारले रैथाने बाली खेती प्रविधि तालिम / आधुनिक यन्त्र उपकरण प्राप्त गरि कोदो फापर को क्षेत्र विस्तारमा सहयोग पुगेको
- उन्नत कृषि प्रविधि सम्बद्ध साना प्रदर्शन सामग्री वितरण कार्यक्रमबाट २६०० कृषकहरूलाई टुटा ट्रयाप, YELLOW STICKY TRAP, क्यु ल्युर लगायत अन्य सामग्रीहरू वितरण भएको जसले गर्दा तरकारी बालीमा रोगकिराले गर्ने क्षति न्यूनीकरण गरी गुणस्तरीय तरकारी उत्पादनमा सहयोग पुगेको।
- १३ कृषक समूहका सहभागीहरूले पाठशालाबाट उन्नत र परम्परागत खेती प्रविधि बारे तुलनात्मक अध्ययन गर्दै उन्नत खेती प्रविधि ज्ञान हासिल गरि व्यावसायिक कृषकको रूपमा रूपान्तरण भएका
- जैविक तथा वानस्पतिक विषादी प्रयोग विस्तार कार्यक्रमबाट ३२ समूहमा कार्यक्रम संचालन भई ८०० कृषकहरू सुरक्षित विषादी प्रयोग, जैविक विषादी प्रयोग तथा झोलमल बनाउने विधि मा प्रशिक्षित भई जैविक विषादी प्रयोग गर्न थालेको। यसबाट रासायनिक विषादीको प्रयोग न्यूनीकरण हुने आशा गरिएको।
- मौरी तथा च्याउ स्रोत केन्द्र, विकास कार्यक्रम तर्फ दुई वटा च्याउ स्रोत केन्द्र, स्थापना भई वार्षिक वीड २२ मे.टन च्याउ उत्पादन गर्ने पुर्वाधार तयार भई काम शुरू गरेको तथा एउटा मौरी स्रोतकेन्द्र, स्थापना भई वार्षिक मौरी घर १२००, गोला सहितको घर ४०० तयार भएको र आगामी वर्षमा २००० घर र गोला सहितको ६००घर, ५००कि.ग्रा. गुणस्तरीय मह समेत उत्पादन हुने।
- महिला दलित विपन्न तथा पिछडिएको समुदाय लक्षित कार्यक्रमबाट ३९ स्थानमा कार्यक्रम संचालन गरी ५८५ महिला दलित विपन्न तथा पिछडिएको समुदायले सिंचाई पाइप, प्लाष्टिक टनेल विस्तार,

कृषि औजार, बिउ, बिषादी, सिचाई ड्रम, इनसेक्ट नेट, मल्विड, थोपा सिचाई, प्लाष्टिक पोखरी निर्माण आदि सहयोग मार्फत ताजा तरकारी उत्पादन गर्न शुरू गरेको ।

- युवा लक्षित च्याउ मह तरकारी उत्पादन कार्यक्रमबाट १६० युवाहरू लाई च्याउ मह तरकारी उत्पादनमा सहयोग उपलब्ध गराई बार्षिक १०० मे.टन च्याउ, १२०० के.जी. मह र ६०० मे.टन. तरकारी उत्पादन हुने र युवा जनशक्ति स्वदेशमै रोजगार श्रृजना भएको
- बगर खेती विकास तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रमबाट ४० स्थानमा नदीले कटान गरि खेर गएका १३५ हेक्टर भन्दा बढि बगर जग्गामा २५०० मे.टन तरबुजा/खरबुजा लगायत १०० मे.टन अन्य लहरेवालीहरू उत्पादन भई बजारिकरण भएको यसवाट विपन्न समुदाय लाभान्वित भएका छन
- प्राङ्गारीक कृषि प्रवर्द्धन अभियान कार्यक्रमबाट ५ जिल्लाका ८ स्थानमा कार्यक्रम संचालन भई खेत बालीमा रासायनिक विषादी तथा मलखादको प्रयोग न्यूनिकरण तथा प्राङ्गारिक मलखाद, स्थानिय तरिकाबाट रीगकीरा व्यवस्थापन गरि स्वास्थ्यवर्धक प्राङ्गारिक कृषि उपजको प्रयोग बढ्ने
- कृषि बजार तथा संकलन केन्द्र, निर्माण तर्फ ९ स्थानमा कृषि उपज संकलन केन्द्र, निर्माण भई निर्मित संकलन केन्द्र, हरुमा उत्पादित कृषि उपजहरू संकलन गरि खरिद बिक्री हुदा उत्पादक कृषकहरू र उपभोक्ताहरू प्रत्यक्ष लाभान्वित भएका छन । स्थानीय तहहरूको लागत सहभागितामा ३ वटा कृषि बजारहरूको निर्माण गरिएको छ। सहकारी संस्थाको लागत सहभागितामा एउटा बजार पुर्वाधार निर्माण भएको छ
- अलैची सुकाउने सुधारिएको भट्टी निर्माण सहयोग कार्यक्रमबाट ३६ वटा सुधारिएको भट्टी निर्माण भई गुणस्तरीय अलैची प्रशोधन भई मूल्यमा वृद्धि हुनेछ ।
- कृषि यान्त्रीकरणका लागि औजार उपकरण प्रयोग प्रवर्द्धन कार्यक्रमबाट ८ जिल्लाका कृषकहरूको माग अनुसार ६६० कृषि औजार उपकरणहरू वितरण भएको र कृषि उत्पादन लागतमा न्यूनिकरण भइ कृषि व्यावसायीकरणमा सहयोग पुग्ने
- माटो परीक्षण मिनि ल्याव स्थापना मार्फत ४ वटा स्थानीय तह र ९ वटा कृषि अध्यापन गराउने प्राविधिक स्कुलहरूमा माटो परीक्षण मिनि ल्याव स्थापना भई माटोको नमूना परीक्षणमा सेवा विस्तार भएको ।
- आलु भण्डारणको लागि रष्टिक स्टोर भण्डार निर्माण कार्यक्रमबाट पहाडी जिल्लाहरूमा निर्मित १० टन मे. टन क्षमताका ४ वटा रष्टिक स्टोरहरूमा थप ४० मे.टन बीउ आलु भण्डारण भइ कृषकहरूलाई बीउ आलु व्यवस्थापनमा आर्थिक तथा ढुवानीमा सहज हुने ।

- प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना ब्लक विकास कार्यक्रम (बाली तर्फ) विभिन्न वालीहरुमा पुराना ५५ र नया ६७ वटा गरी १२२ वटा ब्लक सञ्चालन भएको । फलफूल, अलैची, कफिको बगान स्थापना तथा सुदृढिकरण, च्याउ मौरी तथा तरकारीको क्षेत्र विस्तार सिंचित क्षेत्र विस्तार। संचालक समिति मार्फत तरकारीको पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर संचालन गर्दा कृषकलाइ ताजा तरकारी बजारीकरणमा सहज, प्याकेजीङ्गका लागि सामग्री हस्तान्तरण र ढुवानीको लागि गाडि खरिदले बजारीकरण र व्यवसायीकरणमा टेवा पुग्ने ।
- धान र मकै उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम तर्फ ४ स्थानमा २७५ हे.मा कार्यक्रम संचालन मूल बीउ २.५२ मे.टन, उन्नत बीउ ६.४५ मे.टन वितरण ढैचा बीउ ०.७५ मे.टन र कृषि औजार वितरण ,२ वटा गोदाम घर, २ वटा मकै ड्रायर खरीद, १ वटा थ्रेसिङ्ग फ्लोर निर्माण हुदा गुणस्तरीय बीउ उपलब्धतामा हुने ।
- तेहथुमको कियाचु कृषि सहकारी संस्था लि.र मन्त्रालयको लागत सहभागितामा ६५० मे.टन क्षमताको कोल्ड स्टोर स्थापना भई स्थानीय स्तरमा उत्पादित तरकारी, फलफूल, आलु र अदुवा भण्डारण गर्ने पुर्वाधार तयार भएको । प्रदेशका विभिन्न स्थानमा उत्पादन हुने तरकारी, आलु तथा फलफूलहरु भण्डारणका लागि विभिन्न स्थानीय तह, सहकारी संस्था, कृषि बजार समिति र निजी उद्यमी समेतको लागत सहभागितामा ११ स्थानमा गरी जम्मा ७५० मे.टन क्षमताका साना कोल्ड रुमहरु स्थापना भएका । यसवाट तरकारी, आलु तथा फलफूलहरुको भण्डारण सहजता आई कृषि ब्यवसायिकरणमा सहयोग पुग्ने
- झापाको अर्जुनधारामा वार्षिक रुपमा १ लाख २० हजार टिस्यु कल्चर विरुवा उत्पादन गर्न सक्ने टिस्यु कल्चर प्रयोगशाला स्थापना भएको । यसवाट प्रदेशमा नै गुणस्तरीय विरुवा उत्पादन हुने अपेक्षा गरिएको ।
- धनकुटामा फलफूल तथा तरकारी सुकाई प्याकिङ्ग समेत गर्न पुर्वाधार निर्माण तथा यन्त्र उपकरण खरीदमा सहयोग गरिएको । यसवाट दैनिक ८०० केजी फलफूल तथा तरकारी प्रसोधन पुर्वाधार तयार हुने ।
- प्रोटेक्टेड हर्टिकल्चर कार्यक्रमबाट ४०४० वर्ग मीटर क्षेत्रमा स्थायी प्लाष्टिक टनेल तथा ४५६२ वर्ग मीटर क्षेत्रफलमा तरकारी उत्पादनका लाग हाईटेक ग्रीन हाउसहरु निर्माण गरिएको छ । यसवाट बेमौसमी तरकारी तथा गुस्तरीय तरकारीउत्पादनमा सहयोग पुग्ने छ। यसरी निर्माण गरिएका संरचनाहरुमा वार्षिक रुपमा प्रति बर्ग मीटर ५०० देखी १२०० रुपैया आम्दानी हुने गर्दछ भने खुल्ला खेतावारीमा प्रति बर्ग मिटर २०-५० रुपैया मात्र वार्षिक रुपमा आम्दानी हुने।

- ४ वटा कृषि उपज बैकहरूको निर्माण भई करीव २००० मे.टन खाद्यान्न भण्डारण पुर्वाधार तयार भएको । यी कृषि उपज बैकहरूले नेपाल सरकारले तोकेको न्यूनतम समर्थन मूल्यमा खाद्यान्न खरीद गरी भण्डारण गरी कृषकहरूलाई कृषि उपजको अचित मूल्य उपलब्ध गराउन सहयोग पुग्ने
- विभिन्न ४ स्थानमा सहकारी संस्था तथा निजी उद्यमी समेतको लागत सहभागितामा जम्मा १५ मे.टन प्रति घण्टाका दरले खाद्यान्न सुकाउने ड्रायर निर्माण तथा जडान गरिएको यसबाट चैते धान तथा हिउदे मकै सुकाउन सहज हुने तथा यसबाट सुकाएको खाद्यान्नको गुणस्तर समेत राम्रो भई बढी मूल्य प्राप्त हुने
- विभिन्न संस्था तथा सहकारीहरूसँग गरी ४ वटा कस्टम ह्यारिङ्ग केन्द्र, हरूको स्थापना गरिएको छ । यी केन्द्र, हरूबाट किसानहरूलाई आवश्यक पर्ने विभिन्न प्रकारका यन्त्र तथा उपकरणहरू सहलियत भाडा दरममा उपलब्ध हुनेछन्
- ४ वटा साना चिया उद्योगहरूलाई चिया प्रसोधन पुर्वाधार निर्माणमा सहयोग गरी वार्षिक रूपमा थप २५००० केजी अर्थोडक्स चिया प्रसोधन हुने । त्यसैगरी ७५ रोपनी क्षेत्रफलमा चिया विस्तार तथा ५ लाख चियाको विरुवा उत्पादन गर्न सक्ने नर्सरी पुर्वाधार निर्माणमा सहयोग गरिएको
- प्राङ्गरीक मल खरीद गर्ने किसानहरूलाई प्रति किलो ५ रुपैयाका दरले प्रोत्साहान गरी करीव २०७ मे.टन प्राङ्गरीक मल सहलियतमा उपलब्ध गराईएको छ ।
- विभिन्न कृषि उद्यमी तथा सहकारी संस्था गरी ५ वटा कृषि उपज ढुवानी साधन खरीदमा सहयोग उपलब्ध गराईएको छ । कृषि पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि ५ वटा कृषि पर्यटन उद्यमलाई सहयोग उपलब्ध गराईएको छ
- बाखा वृहत्तर पकेट प्याकेज कार्यक्रम तर्फ ८ वटा स्थानमा संचालित यस कार्यक्रममा करिब २४० वटा बाखाखोर निर्माण वाट ३६०० वटा बाखाको व्यवसायिक उत्पादनमा सहज भई मासु उत्पादनमा बृद्धि हुने। यस कार्यक्रमबाट वार्षिक रूपमा करिब ९ करोड बराबरको खसीहरू उत्पादन भइ बजारमा जाने
- हुलाकि मार्ग लक्षित बाखा पालन कार्यक्रमबाट मोरङ्ग, सुनसरी र झापा मा संचालित यस कार्यक्रम वाट १८५ बाखा खोर निर्माण गरी ९२५ बाखालाई सुरक्षित खोर ब्यवस्थापन भएको, लक्षित समुदायमा ५८२ बाखा थपिएर वार्षिक १४०० संख्यामा उन्नत पाठापाठीमा बृद्धी हुने र २८ वटा उन्नत जातका वोका वितरण भई त्यस थप ६००० उन्नत पाठापाठी वार्षिक उत्पादन हुनेछ । यस कार्यक्रमबाट वार्षिक रूपमा करिब ५.५ करोड बराबरको खसीहरू उत्पादन भइ बजारमा जान

- अण्डामा उत्पादनमा आत्मनिर्भरता तथा आयात प्रतिस्थापन कार्यक्रमबाट उदयपुर, ओखलढुङ्गा, धनकुटा, पाँचथर, संखुवासभा, झापामा संचालित यस कार्यक्रममा १६० वटा कखुरा खोर निर्माण भई १६०० डुउल परपज कुखुराको सुरक्षित खोर व्यवस्थापन भएको र वार्षिक १२ लाख अण्डा र १० टन मासुमा वृद्धि हुने
- सहकारी संस्थाहरूसंगको सहकार्यमा व्यवसायिक पशु पालन कार्यक्रमबाट ३ स्थानमा संचालन भएको कार्यक्रम मार्फत कृषक उद्यमीहरूलाई दुध तथा दुग्धजन्य पदार्थ उत्पादन र उत्पादकत्वमा बृद्धिका साथै व्यवस्थित र गुणस्तरिय गाई पालनमा सहयोग हुने । यसबाट विशेषतः ५५ वटा गाई गोठ निर्माण सुधार, ३५ वटा च्याफकटर, ३१ वटा फिड मिक्सचर, १ वटा चिस्यान केन्द्र, १००० लि. को चिलिङ्ग भ्याट स्थापना भएको । यसबाट थप दैनिक ११०० लि. दूध उत्पादन वृद्धि भई वार्षिक करिब २.६० करोड बराबरको दूधको कारोबार हुनेछ
- युवा लक्षित पशु विकास कार्यक्रमबाट पशुपंक्षी जन्य उत्पादनका विभिन्न विधाहरूमा आवद्ध २५ जना युवाहरूले व्यवसायिक पशुपालन मार्फत स्वरोजगार भएको
- गाई स्रोत केन्द्र, विकास कार्यक्रम तर्फ धनकुटामा गाईको स्रोत केन्द्र, स्थापना गरी १४० वटा कोरली वितरणः, ७० थान काउ म्याट, च्याफ कटर ७०वटा, घाँसको विउ/वेर्ना वितरण गरिएको यसबाट दैनिक सरदार २ वटा गाई स्रोत केन्द्र, बाट बिक्रि भै पहाडी जिल्लामा उन्नत नश्वका कोरली आपूर्तिमा सहजता भएको
- बाखा स्रोत केन्द्र, विकास कार्यक्रम तर्फ मोरङमा व्यावसायिक महिला बाखा पालन सहकारी संस्थाको सहकार्यमा स्थापित बाखा स्रोतकेन्द्र, मा १२६ वटा खोर निर्माण/सुधार, १० वटा प्रजनन योग्य बोयर बोका वितरण, १ वटा डिजिटल तौलने मेशिन, ३ वटा बर्डिजोकास्ट्रेटर वितरण, १ वटा बाखा संकलन केन्द्र, निर्माण / १ वटा बाखा संकलन केन्द्र, मर्मत सुधार गरिएको छ । यो स्रोतकेन्द्र, बाट वार्षिक पाठा २३० पाठी र ५५ वटा प्रजनन योग्य वोकाहरू विक्री गरिएको छ ।
- पशुजन्य पदार्थ उत्पादन, विविधिकरण र बजारीकरणमा अनुदान सहयोग कार्यक्रम तर्फ ३ वटा मासुजन्य उद्योग स्थापना भै दैनिक ५०० के.जी. मासु खपत गरी ससेज, अचार, सकुटी उत्पादन गरी बजारिकण भएको यसबाट २२ जनाले प्रत्यक्ष रोजगारी भएका । ६ जना उद्यमीहरू व्यवसायीक बाखा पालनमा संलग्न भई वार्षिक ३०० भन्दा बढी खसी उत्पादनभएको, १४ जना दुग्ध प्रसोधन उद्यमीहरू दुग्धपरिकार विविधिकरण व्यवसायमा आवद्ध भई दैनिक दुध ४५०० लिटर दुध संकलन गरी दुध प्रसोधन र परिकार विविधिकरण गरी घिउ तथा छुर्पी उत्पादन गरेको
- साना डेरी प्रशोधन केन्द्र, स्थापना कार्यक्रमबाट ३२ वटा साना डेरी उद्योगहरूबाट दैनिक दुध १५००० लिटर दुध संकलन गरी घिउ, छुर्पी, चिज, लगायत दुधका परिकार बनाउने र दुध चिस्यान

गरी डेरी उद्योगहरूमा विक्री गरी १५० जनाले प्रत्यक्ष रोजगारी सिर्जना भएको र यसबाट १२०० जना कृषकहरूबाट उत्पादन भएको दुधको बजारीकरणमा सहयोग पुगेको

- हुलाकी मार्ग लक्षित दुग्ध उत्पादन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रमबाट आ.ब.२०७५/७६ वाट कार्यक्रम संचालन भएका ४ वटा दुध सम्बन्धी कुनै कारोवार नभएका सहकारीमा आवद्ध सदस्यहरू करिब १००० कृषकहरू प्रत्यक्ष लाभान्वित भई ८ वटा दुध संकलन केन्द्र, हरू स्थापना भई दैनिक १० हजार लिटर दुध संकलन गरी बजारीकरण गरेको । साना कृषकहरू गाई पालन व्यवसाय आवद्ध भई कम्तिमा २ देखि २० वटा सम्म उन्नत गाई पालन गरेको । आ.ब.२०७७/७८ वाट कार्यक्रम संचालन भएका ३ वटा सहकारीमा आवद्ध सदस्यहरू करिब ३०० कृषकहरू प्रत्यक्ष लाभान्वित भई ३ वटा दुध संकलन केन्द्र, हरू स्थापना भई दैनिक २ हजार लिटर दुध संकलन गरी बजारीकरण गरेको । ३०० साना कृषक घरधुरीहरू गाई पालन व्यवसाय आवद्ध भई कम्तिमा २ देखि ३ वटा सम्म उन्नत गाई पालन गरेको
- व्यवसायीक बंगुर प्रवर्द्धन प्रादेशिक अभियान कार्यक्रमबाट ८२ वटा साना र ३६ वटा मझौला गरी ११८ वटा बंगुरको फार्महरू नयाँ खोर निर्माण तथा स्तरोन्नति भई बंगुरका वार्षिक २५०,००० पाठापाठी उत्पादन हुने यसबाट प्रदेश बंगुरको पाठापाठी उत्पादनमा आत्मनिर्भर भएको साथै बंगुरको मासुमा समेत आत्मनिर्भरता उन्मुख छ । यस प्रदेशबाट भारतको सिक्किम, सिलगुडी, दार्जिलिङ्ग, भुटान लगायत नेपालको अन्य प्रदेशहरूमा समेत बंगुर पाठापाठीहरू र मासुको लागि बंगुर निर्यात हुने गरेको ।
- गाई पालन व्यवसायमा यान्त्रिकरणमा सहयोग (मोडल फार्म स्थापना) कार्यक्रमबाट आधुनिक यन्त्र उपकरण को प्रयोग गरी २ वटा सहकारी संस्थाहरू व्यवसायी गाई पालन आवद्ध भई दैनिक ८०० लिटर दुध उत्पादन गर्नुका साथै व्यवसायीक गाईपालन गर्न इच्छुक किसानहरूले स्थलगत शिप ज्ञान लिन सक्ने श्रोत केन्द्र, को रूपमा विकास भएको
- सकृय कृषि तथा पशु सहकारी संस्था, समिति र अन्य संस्थाहरूसंग सहकार्यमा व्यवसायिक पशुपालन पालन कार्यक्रमबाट २१ वटा सहकारीमा आवद्ध ६६२ जना साना कृषकहरूले गाई/भैसी, बाखा, बंगुर पालन कार्यक्रमहरू आवद्ध भई गोठ/खोर निर्माण तथा स्तरउन्नति, उन्नत नश्लको प्रयोग तथा नश्ल सुधार, दुध चिस्यान केन्द्र, निर्माण, खसीवोका तथा वगुर उत्पादन गरी व्यवसायिक पशुपालन तर्फ उन्मुख भएका । सहकारीहरूबाट दैनिक थप दैनिक ५००० लिटर दुध उत्पादन, २००० खशीवोका र ५०० बंगुरका पाठापाठी उत्पादन भएका छन् ।
- नमुना व्यवसायीक बाखा फार्म स्थापना कार्यक्रम मार्फत बाखापालनका लागि उन्नत नश्लको प्रयोग तथा सुधारिएको खोर निर्माण मार्फत ५४ जना व्यवसायीहरू प्रत्यक्ष लाभान्वित भएको । वार्षिक

३००० खसी/बोका उत्पादन गरी खसी/बोका आयात प्रतिस्थापनमा सहयोग पुऱ्याएको र यसमध्ये केही फार्महरु बाखाको श्रोतकेन्द्र, को रुपमा विकास हुने ।

- प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण मत्स्य ब्लक तर्फ ६१ हेक्टरमा नया पोखरी विस्तार तथा ३२ हेक्टरमा पुरनो पोखरी मर्मत सुधार भई थप २७६ मे.टन थप माछा उत्पादन हुने अनुमान गरिएको छ । ट्राउट माछाको ब्लक तर्फ समूह/समितिको संयुक्त लगानीमा हाल २१ वटा रेस-वे तयार भई ८ वटा रेस-वे वाट करिव २०० के.जी माछा उत्पादन हुंदै गरेको र अरू रेस-वे मा करिव २५००० भुरा लगाई सकिएको । नयां ह्याचरी हाउसवाट करिव १ लाख माछाका भुरा उत्पादन शुरु भएको ।
- प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण गाई ब्लक तर्फ १ वटा गाईको र १ वटा भैसीको ब्लक संचालन गरी ६७ वटा गाई भैसी गोठ ११ हेक्टरमा उन्नत जातका घाँस खेती, १३ वटा मोटर बोरिङ्ग जडान गरी घाँस खेतीका लागि सँचाइको व्यवस्थापन, ३३ वटा च्याफकटर, ३ वटा साईलो पिट निर्माण, १ थान मिल्किङ्ग मेशिन, दाना वनाउने मेशिन ६ वटा, हाते ट्रयाक्टर र २ कृत्तिम गर्भाधान केन्द्र, स्थापना, वटा २ वटा डीप फ्रीज ३ वटा, जेनेरेटर २ वटा उपलब्ध गराईएको छ ।
- प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना बाखा ब्लक विकास तर्फ ओखलढुगांमा ३७ वटा खोर निर्माण भयो, प्रजनन योग्य ६८ वटा पाठी र १० वटा बोकाहरू मकवानपुर जिल्लावाट खरिद तथा ढुवानी गरि समूह सदस्यहरूलाई वितरण गरिएको । ईलाममा १८ खोर निर्माण ४६ वटा उन्नत नक्षको बाखा वितरण भएको
- प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना बंगुर ब्लक तर्फ पाँचथरमा बंगुरको खोर निर्माण संख्या १००, पशु उपचार, परजिवी नियन्त्रण २ पटक, स्वाइनफिवर विरुद्धको खोप सेवा १००० बंगुरको लागि १ पटक, खोर सरसफाइको लागि औषधि खरिद वितरण १ पटक, पशु स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन १ पटक । संखुवासभामा बंगुर श्रोत केन्द्र, विकास भएको ।
- मत्स्य ह्याचरी निर्माण तर्फ सोलुखुम्बुमा रेन्वो ट्राउट, सुनसरीमा कार्प र झापामा पंगास माछाको १/१ वटा गरी जम्मा ३ वटा ह्याचरी निर्माण भइ हाल सम्मा रेन्वो ट्राउटको ३० हजार भुरा, कार्पको ७० लाख भुरा र पंगासको १० लाख भुरा उत्पादन भएको छ। यसवाट प्रदेशमा माछा भूराको उपलब्धता बढेको
- पशुपन्छीमा कृत्तिम गर्भाधान संख्या १३६८४८ र पशुपन्छीलाई खोप कार्यक्रमवाट २१२४३३८ खोप लगाईएको ।
- समग्र कार्यक्रम संचालनवाट प्रदेशमा ६ लाख ६१ हजार मेटन खाद्यान्न बचत रहेको ।

- मन्त्रालयको कुल खर्च १ अर्ब ८१ करोड ४४४ लाख २९ हजार मध्ये १ अर्ब २३ करोड ६१ लाख ५० हजार रकम कृषि ब्यवसाय प्रवर्द्धनका लागि कृषक तथा कृषि उद्यमीहरूलाई उपलब्ध गराईएको । कुल खर्चको ६८ प्रतिशत रकम कृषि ब्यवसाय प्रवर्द्धनका लागि २६८९ कृषक तथा कृषि उद्यमीहरूलाई उपलब्ध गराईएको छ ।
- भूमिहिनहरूलाई जग्गा उपलब्ध गराउन भूमि सम्बन्धि समस्या समाधान आयोगमा प्रदेश नं. १ को तर्फबाट सदस्य नियुक्त गरि मन्त्रालयमा कार्यालय स्थापना गरिएको ।
- भूमि सम्बन्धि समस्या समाधान आयोगलाई स्थानिय तहमा रहेका सुकुम्वासी तथा भूमिहिनहरूको संख्या एकिन गर्न र सार्वजनिक जग्गाहरूको विवरण संकलन गर्न व्यवस्थापकिय सहयोग उपलब्ध गराइएको ।

७. आ.ब. २०७८/७९

- आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा यस मन्त्रालय र मातहत निकायको कुल बजेट २ अर्ब ६३ करोड ०६ लाख मध्ये १ अरब ७१ करोड १९ लाख ७९ हजार खर्च भएको थियो । यस अवधिमा मातहतका निकायहरूमा रहेको बजेट मध्ये ४८ करोड १० लाख ८२ हजार बजेट समर्पण गर्दा ७९ प्रतिशत खर्च भएको तर कुल विनीयोजित बजेटको तुलनामा भने ६४.८६ प्रतिशत मात्र खर्च भएको थियो । उक्त बजेट कार्यान्वयनबाट निम्न अनुसारका कामहरू सम्पन्न गरिएका छन । यसै आ.ब. को मिति २०७८।१०।२३ गते प्रदेश सरकार मन्त्रपरिषदको निर्णयबाट साविकको भूमि ब्यवस्था कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय विभाजन भई यो मन्त्रालयको नाम कृषि मन्त्रालय कायम भई कार्यक्षेत्र कृषि मात्र कायम भएको थियो ।

मुख्य मुख्य उपलब्धिहरू

- सघन वाली विकास आयोजना तर्फ १२० हेक्टरमा सिचाई, उन्नत जातको बीउ प्रयोग तथा यन्त्र उपकरणमा सहयोग गरीएको । उत्पादन लागतमा कमि आउने, उत्पादन वृद्धि हुने र बाली सघनता ५० प्रतिशत बढ्ने ।
- बीउ विजन आत्मनिर्भर कार्यक्रमबाट १७ स्थानमा कार्यक्रम सञ्चालन भएको जसबाट १५० मे.टन खाद्यान्नको गुणस्तरीय बीउ थप हुने ।
- चक्लावन्दी खेती कार्यक्रमबाट १ वटा समुहमा ३५ जना कृषक लाभावान्वित भइ ३० हेक्टर जमिनमा गह्रा सुधार र कम्तिमा ३ कट्टाको चक्ला निर्माण भएको, १२ वटा वोरिङ्ग जडान गरी बाह्र महिना सिचाई सुविधा हुने, गह्रा सुधार र जग्गा सम्प्याउनाले ठुला मेशिनरी औजार प्रयोग गर्न सहज हुने

- नमुना कृषि फार्म स्थापना सहयोग: ७५ वटा नमुना कृषि फार्महरू स्थापना भएका, ति फार्महरूमा विभिन्न आकारका प्लाष्टिक हाउस निर्माण भएका, किबिको स्थाई माच निर्माण भएको, थोपा सिँचाई प्रणालि जडान गरी प्रयोगमा आएको, कृषि औजार उपकरण प्रयोग भएको, भर्मि कम्पोष्ट पिट निर्माण भएको, ७५ वटा फार्महरू वरपरका कृषकहरूको लागी सिकाई केन्द्र, को रुपमा विकास हुने साथै सम्बन्धित कृषकको आमदानीमा वृद्धि हुने ।
- हाईब्रिड मकै खेती विस्तार आयोजना क्षेत्र विस्तार तर्फ ६७० हेक्टरमा मकै खेति क्षेत्र विस्तार गरी प्रोत्साहन उपलब्ध गराएको र बीउ प्रतिस्थापन दर बढ्ने र उत्पादकत्व वृद्धि हुने।
- मकै उत्पादकत्व प्रवर्द्धन कार्यक्रम अन्तर्गत उच्च र मध्य पहाडमा १६७५ हेक्टरमा कार्यक्रम सञ्चालन भएको र कृषियन्त्र उपकरण प्रवर्द्धन, कम्बाइन मिलको उन्नत वीउको प्रयोगले लागत न्यूनीकरण र समयको बचत भएको। । प्रति हेक्टर १मे. टनका दरले उत्पादकत्व वृद्धि हुने अपेक्षा गरिएको।
- रैथाने वाली उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम मार्फत ४० स्थान कार्यक्रम संचालन भइ रैथाने बाली बजारीकरणका लागि श्रेसर, पिठो बनाउने मेशिन र प्याकेजिड बोरा वितरण भएको। मुल्य श्रृंखलामा सहयोग भई रैथाने बालि प्रवर्द्धनमा सहयोग पुगेको।
- कागती खेती मिसन कार्यक्रम अन्तर्गत ६७ वटा स्थानमा कार्यक्रम सञ्चालन भइ ४५ हे. क्षेत्रफलमा कागती खेती विस्तार भएको र आगामी ४ वर्ष पछि ४५० मे.टन उत्पादन थप हुने।
- किवी खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम अन्तर्गत २७ स्थान कार्यक्रम सञ्चालन भएको र १३ हे. क्षेत्रफलमा व्यवस्थित किवि खेती विस्तार भएको र आगामी ४ वर्ष पछि १०० मे.टन. उत्पादन थप हुने।
- चैते धान विशेष सहयोग कार्यक्रम अन्तर्गत ९७ हेक्टरमा चैते धानको क्षेत्र विस्तार गरि प्रोत्साहन उपलब्ध गराएको र उत्पादन ५०० मे.टन. ।
- व्यावसायिक फलफूल बगैँचा स्थापना कार्यक्रम अन्तर्गत ७१ वटा बगैँचामा कुल १८ हेक्टर क्षेत्रफलमा फलफूल बगैँचा स्थापना भएको र ५ वर्ष पछाडी १५० मे.टन फलफुल उत्पादन थप हुने।
- कफि खेती विस्तार कार्यक्रम अन्तर्गत १५ स्थान कार्यक्रम सञ्चालन भइ ७.५ हेक्टरमा कफी खेती विस्तार गरिएको र आगामि ३ वर्षमा ६ मे.टन. कफि उत्पादन हुने।
- महिला दलित विपन्न तथा पिछडिएको समुदाय लक्षित कार्यक्रमबाट ९० जना महिला दलित विपन्न तथा पिछडिएको समुदायका कृषकहरूलाई टनेल निर्माण, सिचाई पाइप, टनेल बिस्तार, हजारी, स्प्रेयर, कृषि औजार, बिउ, बिषादी, सिचाई ड्रम, इनसेक्ट नेट, मल्चिड, थोपा सिचाई सेट जडान गर्न सहयोग गरिएको जसबाट किसान स्वरोजगार भएको।
- बेरोजगार कृषि प्राविधिकलाई व्यवसायिक कृषि उद्यमका विकासका लागि प्रस्तावनामा आधारित कृषि कार्यक्रमबाट फलामे ट्रस भएको ३ वटा प्लाष्टिक टनेल र ५ वटा जि.आइ. को नेचुरिल्ली

भेन्टीलेटेड ग्रिनहाउस निर्माण, ६१६ वर्ग फिट को च्याउको व्यवस्थित २ वटा टहरा निर्माण, ५ कट्टा क्षेत्रफलमा ड्रागन फल खेति विस्तार समेत गरी १० जना कृषि पढेका बेरोजगार युवाले आफ्नै फार्ममा नर्सरी, तरकारी खेति तथा फलफूल खेतीबाट आमदानी गरेर स्व:रोजगार बन्ने। नविनतम प्रविधिको प्रयोगले छिमेकका कृषकहरूमाझ नयाँ प्रविधितर्फ आकर्षण बढ्ने।

- मौरी पालन तथा च्याउ श्रोत केन्द्र, विकास कार्यक्रम मार्फत १ वटा श्रोत केन्द्र, वाट २००० के.जी. मह उत्पादन/माग बमोजिम मौरी घर तथा गोला उत्पादन हुनेछ। साथै गुणस्तरीय मह र मौरीजन्य उत्पादन जस्तै मौरी गोला, मैन, आधारचाकाहरू उत्पादन हुने। मौरी सँग सम्बन्धित विषयमा (घार निर्माण, मौरी व्यवस्थापन) तालिम प्रदान गरि मौरी पालक कृषकहरूले प्रत्यक्ष लाभ लिन सक्ने।
- कृषि बजार तथा संकलन केन्द्र, निर्माणबाट १६ स्थानमा कृषि उपज संकलन गरी बजार पहुँचमा सहयोग पुग्ने।
- अलैची सुकाउने सुधारिएको भट्टी निर्माण सहयोग कार्यक्रमबाट २० मेटन अलैची प्रशोधन भई गुणस्तरीय अलैची उत्पादन हुने र किसानले उचित मूल्य पाउने।
- कृषि यान्त्रीकरणका लागि औजार उपकरण प्रयोग प्रवर्द्धन कार्यक्रमबाट प्याडि हविल ३० वटा, मिनि टिलर २७० वटा र ब्रस कटर ५ वटा वितरण, र १ वटा थ्रेसर गरी ३०६ वटा यन्त्र उपकरण वितरण भएको।
- युवा लक्षित च्याउ मह तरकारी उत्पादन कार्यक्रममा ३६९ जना युवाले तरकारी, मह तथा च्याउको व्यवसायिक उत्पादन गरि स्वरोजगार भएको र तरकारी मह र च्याउको उत्पादन बढ्ने।
- एक पालिका एक नर्सरी स्थापना कार्यक्रमबाट ४५ वटा स्थानिय तहमा फलफूल तथा तरकारीको ४.५ लाख गुणस्तर बिरुवाको उत्पादन भइ स्थानीय स्तरमा माग अनुसार बिरुवा उपलब्ध हुने।
- सुन्तलाजात बगैँचा व्यवस्थापन एवम् सुदृढिकरण कार्यक्रमबाट ६४ वटा पुरानो तथा रोगग्रस्त सुन्तलाजात बगैँचाको लागि औजार उपकरण तथा रोग निदानको लागि प्रावधिक सेवा तथा रसायन प्रदान भएको र आगामी वर्ष ६००० मे. टन सुन्तला उत्पादनमा वृद्धि हुने।
- Digital Mini Soil Lab स्थापना कार्यक्रमबाट स्थानीय स्तरमै छिटो तरिकाबाट माटोको धेरै विधा (११-१२ Parameters) मा माटो परिक्षण गर्न १० वटा कृषि ज्ञान केन्द्र, मा प्रयोगशाला स्थापना गरिएको छ।
- १९ कृषक समूहका ४०० जना सहभागीहरूले आई.पि.एम. पाठशालाबाट उन्नत र परम्परागत खेती प्रविधिबारे तुलनात्मक अध्ययन गर्दै उन्नत खेती प्रविधि ज्ञान हासिल गरेका।
- प्लान्ट क्लिनिक कार्यक्रमबाट ४७ स्थानमा १२०० कृषकहरूको बालीनालीमा लाग्ने रोग किरा लगायतका समस्याहरू पहिचानमा सहयोग मिलेको र समाधान समेत भएको।

- विभिन्न स्थानमा १८ वटा परिक्षण शिविर सञ्चालन भइ २००० कृषकहरुले माटोको गुणस्तर र माटो नमुना जाँच गरी माटोको स्वास्थ्य अवस्था बारे जानकारी प्राप्त गरेका तथा माटो सुधारका लागि अभिप्रेरित भएको।
- बाली विशेष भण्डार गृह, Mini Cold Store, कोल्ड चेम्बर निर्माणमा सहयोग कार्यक्रमबाट ५ वटा Mini Cold Store, कोल्ड चेम्बर निर्माण भइ २५ मे. टन तरकारी तथा फलफुल भण्डारण गरि बेमौसममा विक्रि गरि कृषकको आमदानी को बढ्ने।
- प्राङ्गारिक मल प्रवर्द्धन कार्यक्रमबाट २६३ वटा कार्यक्रमबाट भकारो सुधार साथै भर्मीकम्पोष्ट पिट निर्माण भएर कम्पोष्ट मलको प्रभावकारी रूपमा प्रयोग हुने र गहुत बालि संरक्षणको रूपमा प्रयोग गर्न सकिने साथै रासायनिक बिषादी, रासायनिक मल न्यून प्रयोग हुने। १००० मे.टन गुणस्तरीय कम्पोष्ट मल उत्पादन हुने।
- प्राङ्गारिक प्रमाणीकरणका लागि पीजीएस तालिमको शुरुवात गरिएको।
- यूवा लक्षित पशु विकास कार्यक्रम: वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका तथा स्देशमा वेरोजगार रहेका ११४ यूवा जनशक्तीलाई स्वदेशमार्फत रोजगारको अवसर सृजना गर्ने गरि बाखापालन/गाईभैसी पालन/वंगुर पालन/डेरि प्रवर्द्धन आदी जस्ता कार्यक्रम का माध्यमबाट उत्पादन मूलक कार्यमा लगाई रोजगारी सृजना गरिएको।
- गाईको श्रोत केन्द्र, स्थापना: धनकुटा जिल्लाको छथर जोरपाटी गा.पा.अन्तरगत सिधुवामा गत आ.व.मा सहकारी संस्था मार्फत ५० जना कृषकबाट शुरु गरिएको गाईको श्रोत केन्द्र, स्थापनामा यस वर्ष होलष्टिन र जर्सी जातका ५० वटा कोरली वाछी वितरण, ८८५ थान होलष्टिन जातको गाईको सिमेन क्यानाडाबाट ल्याई गाईमा प्रजनन गरिएको भने ४० थान च्यापकटर समेत वितरण गरिएको छ। यस कार्यक्रमबाट ३००० लि/दिन दुध उत्पादन भई बजारिकरण हुने।
- अण्डामा आत्मनिर्भर तथा पारिवारिकस्तरमा पोषण सुरक्षाका लागि ग्रामिण कुखुरा प्रवर्द्धन कार्यक्रम: पिछडिएको विपन्न वर्ग,दलित,जनजाति वा महिलालाई विशेष प्राथमिकता दिई कुखुराको खोर निर्माण, चल्ला खरिद तथा वितरण, दाना खरिद, फिडर/ड्रिन्कर खरिद, तालिम संचालन कार्यक्रम गरिएको। ८ स्थानमा कार्यक्रम संचालन गर्दा प्रति कार्यक्रम कम्तिमा १० जना कृषकका दरले ८० जना प्रत्यक्ष लाभान्वित हुन गएका छन भने अप्रत्यक्ष रूपमा रूपमा ४०० जना लाभान्वित भएका छन। यस कार्यक्रमका माध्यमबाट उल्लेखित उल्लेखित वर्ग र समुदायका पशुजन्य प्रोटिनको आपूर्ति हुन गै कुपोषण न्यूनिकरण गर्न सहयोग पुग्ने।
- मोरङ जिल्लाको लेटाङ्ग न.पा.मा गत आ.व.मा सहकारी संस्था मार्फत ५० जना कृषकबाट शुरु गरिएको बाखाको श्रोत केन्द्र, स्थापना मा यस वर्ष वोयर क्रस जातका वोका १० र पाठी ३१ वितरण गरिएको भने ३ थान वर्डिजोक्यास्ट्रेटर एवम् बाखा संकलन केन्द्र, निर्माण समेत भएको यस केन्द्र, वाट वार्षिक ३००० बाखा उत्पादन हुने।

- बाखा वृहत्तर पकेट प्याकेज कार्यक्रम मार्फत १२ स्थानमा यस कार्यक्रमका माध्यामवाट कम्तिमा ५० जना कृषकका दरले कम्तिमा ६०० जना प्रत्यक्ष लाभान्वित हुन गएका छन भने अप्रतक्ष रूपमा रूपमा २४०० जना लाभान्वित भएका छन भने यस कार्यक्रमका माध्यामवाट बार्षिक करिव २४०० खसिवोका विक्रिहुने र करिव ७२ मे.टन मासु प्रप्त हुने
- कृषि/पशु सहकारी संस्थाहरुको सहकार्यमा व्यवसायीक पशुपालन कार्यक्रमबाट प्रदेशका सुनसरी, मोरङ, धनकुटा, झापा, ओखलढुङ्गा लगायतका जिल्लाहरुमा १० सहकारीहरु मार्फत व्यवसायिक पशुपालनलाई सहयोग गरियो। यस कार्यक्रम अन्तर्गत कृषकहरुलाई गोठ निर्माण/सुधार-२७३ वटा, च्यापकटर खरीद - २२७, मिल्क एनलाईजर-३, काउ म्याट-३९, एलमुनियम क्यान खरीद तथा वितरण — २६५ वटा, उन्नत जातको घाँसको विउ बेर्ना वितरण, औषधी वितरण, आदीमा सहयोग गरियो। यस कार्यक्रमबाट गोठको आधुनिकीकरण, पशु आहारामा सुधार साथै असल पशु सेवा अभ्यासबाट पशु र पशुजन्य पदार्थको उत्पादनमा बृद्धि भई रोजगारी सृजना हुने।
- बंगुर विकास कार्यक्रम: सुनसरी, मोरङ, धनकुटा, तेहथुम, पाँचथर र ताप्लेजुङमा गरि ६ स्थानमा समुह/सहकारी मार्फत कार्यक्रम संचालन गरि बंगुर पालन गर्ने कृषकलाई खोर निर्माण/सुधार — ७९ वटा, बिर खरीद -९ वटा, पेलेट दाना बनाउने मेसिन — १ वटा, जैविक सुरक्षा जस्ता विभिन्न क्रियाकलापमा सहयोग गरियो। साथै, उक्त स्थानमा व्यवसायिक बंगुर पालन सम्बन्धि ६ वटा तालिम संचालन गरीयो। यस कार्यक्रमबाट बंगुर पालनमा सुधार भई पाठा/पाठी तथा मासु उत्पादनमा बृद्धि हुने।
- ट्राउट माछाका लागि रेसवे निर्माण कार्यक्रमबाट सोलुखुम्बू, ओखलढुङ्गा, संखुवासभा,ताप्लेजुङ र पाँचथरमा रेन्वोट्राउट जातका माछा पालन गर्न १८७९ वर्ग मीटर क्षेत्रफलमा विस्तार गर्न १७४३६३२० रकम सहयोग गरिएको जसबाट वार्षिक २५ टन माछा उत्पादन हुनेछ ।
- कृत्रिम गर्भाधानका माध्यमवाट पशुहरुमा नश्व सुधारगरि उत्पादनवृद्धि गर्ने उद्देश्यले गाईमा- ४१३९२ भैसीमा १०५१० र बाखामा ११५८ गरि कूल ५३०६० संख्यामा कृ.ग. गरिएको र भविष्यमा दूध र मासुमा क्रमस ३३ मे.टन दूध र थप ५ टन मासु उत्पादन हुने अपेक्षा राखिएको ।
- पशुपन्छी उपचार सेवा अन्तर्गत प्रदेश नं.१ अन्तरगतका ८ वटा विज्ञ केन्द्र, र ६ वटा सम्पर्क केन्द्र, वाट तथा निजी पाराभेटहरुवाट २३८१७४पशुपन्छीमा लागेका विभिन्न रोगहरुको उपचार सेवा दिइएको ।
- FMD, PPR, Ranikhet, H.S./B.Q. Swine Fever रोग नियन्त्रणका लागि १४ जिल्लाका कुल २१४२५८९ पशुपन्छीहरुलाई उल्लेखित रोगहरुको विरुद्ध खोप कार्यक्रम संचालन गरिएको ।
- प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना ब्लक विकास कार्यक्रम बाली तर्फ तर्फ १४ जिल्लामा धान - ७, मकै -५, च्याउ — ५, तरकारी -११, तोरी — १, मौरी — २, केरा — १, अदुवा/ बेसार

-३, किवि -३, अलैचि - ४, कफि -१, आलु - ८, एभोकार्डो - १, सुन्तला जात -४, आँप - १, चिया -१ वटा गरी ५८ वटा आ.व. २०७७/७८ मा स्थापित पुरानो ब्लकको निरन्तरता कार्यक्रम संचालन गरीयो ।

- प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना ब्लक विकास कार्यक्रम पशुपन्छी तर्फ १३ वटा जिल्लामा बंगुर - ६, बाखा-११, गाई-४, भैसीं-१, माछा- ३ र ट्राउट माछा - २ वटा गरी कुल २७ वटा आ.व. २०७७/७८ मा स्थापित पुरानो ब्लकको निरन्तरता कार्यक्रम संचालन गरीयो ।
- प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना ब्लक विकास कार्यक्रम बाली तर्फ तर्फ १४ जिल्लामा धान-७, मकै - ७, तरकारी -९, तोरी — १, केरा —२, अदुवा/बेसार -१, अलैचि -४, कफि -१, आलु -४, सुन्तला जात - ३ र स्याउ/ ओखर — २ वटा गरी ४० वटा नयाँ ब्लक संचालन गरि सम्बद्ध बालीहरुको क्षेत्र विस्तार. सिंचाई पुर्वाधार, यान्त्रिकीकरण मार्फत भई उत्पादनमा वृद्धि हुने ।
- प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना ब्लक विकास कार्यक्रम पशुपन्छी तर्फ १४ जिल्लामा बंगुर- ८, बाखा-१७, गाई-३, भैसीं-२, माछा-१ र ट्राउट माछा -३ वटा गरी कुल ३४ स्थानमा पशुपंक्षीका नयाँ ब्लक स्थापना गरीयो । यस कार्यक्रमको संचालनबाट, नक्ष सुधार, यान्त्रिकीकरण, गोठ तथा खोर सुधार भई उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि हुने ।
- ५१ वटा कृषि बजार निर्माण, ७ वटा पशु हाटबजार तथा बधशाला निर्माण, ८ कोल्ड रुम निर्माण, ५ स्थानिय तहमा भूमिगत सिंचाई विस्तार कार्यक्रम, एउटा स्थानीय तहमा एभोक्याडो खेती प्रवर्द्धन, एउटा स्थानीय तहमा कफिका लागि हाईटेक नर्सरी तथा प्रशोधन केन्द्र, स्थापना आदिका लागि स्थानीय तहमा शशर्त अनुदान उपलब्ध गराईएको ।
- प्रदेश प्रमुख नवप्रवर्तन कृषि कार्यक्रम तर्फ कृषि विकास बैंक सँग गत आ.व.२०७८/७९ मा संझौता भएको र कोभिड १९ का कारण विदेशवाट फर्केका ७९५ युवाहरुलाई छनौट गरि त्यसमध्ये ३५० जनालाई स्थलगत व्यवहारीक (बाखा, बंगुर, गाई/भैसि, कुखुरा, तरकारी, च्याउ खेति) सम्बन्धि तालिम दिने कार्य सम्पन्न भएको ।
- कृषि वस्तु उत्पादन तथा प्रशोधन पुर्वाधार निर्माण सहयोग (स्टार्ट अप) कार्यक्रम तर्फ ८ जना नव प्रवर्तन उद्यमिलाई मासु / दुध / मसला प्रशोधन तथा बजारीकरणका लागि यन्त्र उपकरणमा सहयोग गरीएको । यस कार्यक्रमबाट १८ जना कृषक प्रत्यक्ष लाभान्वित हुने साथै आगामि आ.व. मा ५० जनालाई रोजगारी सृजना हुने अपेक्षा गरिएको ।
- वाली तथा मत्स्य, पशुवस्तु ढुवानीका लागि उद्यमी तथा सहकारीहरुलाई ढुवानी साधन खरीदमा सहयोग कार्यक्रमबाट अधिकतम रु १० लाखका दरले २५ किसान/फर्म/सहकारी/उद्यमि छनौट गरि ढुवानी साधन खरीद गर्न सहयोग गरिएको । जसबाट आगामि दिन दैनिक ५० मे.टन कृषि उपज वस्तु ढुवानी गर्न सहज हुने छ ।

- प्राङ्गारीक मलमा अनुदान कार्यक्रमबाट प्राङ्गारीक मल खरीद गर्ने किसानहरूलाई प्रति किलो ५ रुपैयाका दरले प्रोत्साहान गरी करीव ४२८ मे.टन प्राङ्गारीक मल सहूलियतमा उपलब्ध गराईएको छ।
- आकस्मिक रोग आउटब्रेक, पशुपक्षी उपचार सहयोग तथा रोग नियन्त्रण सहयोग कार्यक्रमबाट मोरङ्ग, सुनसरी र उदयपुरमा विभिन्न मिति मा १५ पटक वर्ड फ्लुको प्रकोप देखिएको र त्यस स्थानमा नियन्त्रण कार्य सम्पन्न गरिएको। त्यसैगरी धरान उ.न.पा. मा आउटब्रेक भएको Classical Swine Fever र African Swine Fever रोग नियन्त्रण गरिएको। वर्ड फ्लुवाट करिब १० करोड बराबर र स्वाईन फिभरवाट करिब ७ करोड बराबर क्षति भएको छ।
- विशिष्टिकृत सहकारी संघ मार्फत धुलो दुध कारखाना स्थापना कार्यक्रमबाट ३५ वटा सहकारीहरू संलग्न सगरमाथा विशिष्टिकृत सहकारी संघ मार्फत धुलो दुग्ध कारखाना स्थापनाका लागि आ.व. २०७७/०७८ मा संझौता भइ आ.व. २०७८/७९ मा सम्पूर्ण यन्त्र उपकरण खरिद भई असोजवाट संचालनमा आउने। आगामि दिनमा प्रति दिन ६ मे. टन धुलो दुग्ध उत्पादन हुने अनुमान गरिएको छ। यसवाट प्रदेशमा मिल्क होलिडेको समस्या समाधान हुने
- दुध उत्पादन, प्रशोधन, पूर्वाधार निर्माण कार्यक्रमबाट विराटनगर — १४, मोरङमा संचालित सुर्योदय मिल्क एण्ड वेभरेज इण्टस्ट्रि प्रा.लि.लाई धुलो दुध उत्पादनका लागि यन्त्र उपकरण खरिदमा सहयोग गरिएको।
- ब्यवसायिक गाई फार्महरूका लागि गाईको सेक्सड सिमेन खरीद तथा वितरण कार्यक्रम अन्तर्गत अमेरिकावाट प्रति ल्याक्टेसन ११००० हजार लिटर दुध उत्पादन गर्ने माउको उन्नत नश्लका ६७६६ सेक्सड सिमेन (जर्सी र होलस्टेन जात) आयात गरिएको छ। जसवाट आगामि वर्षहरूमा न्यूनतम पनि २५०० उन्नत नश्लका वाच्छी उत्पादन हुने अनुमान गरिएको छ।
- साईलेज उत्पादनमा यन्त्र उपकरण खरिदमा सहयोग कार्यक्रमबाट १७ वटा ठुला पशुपालक फर्म र १३ वटा साना फर्म/समुह/सहकारी छनोट गरि ४३ थान च्याफकटर र ट्याक्टर माउण्टेड च्यापकटर-१ खरिदमा जम्मा ३ करोड सहयोग गरिएको। यसवाट दुध उत्पादन लागत कम गर्न सहायता पुग्नेछ।
- हुलाकी मार्ग लक्षित दुग्ध उत्पादन तथा प्रबर्द्धन कार्यक्रमबाट कार्यक्रम संचालन भएका ३ वटा दुध सम्बन्धी कुनै कारोवार नभएका सहकारीमा आवद्ध सदस्यहरू करिब ६०० कृषकहरू प्रत्यक्ष लाभान्वित भई दैनिक ५ हजार लिटर दुध संकलन गरी बजारीकरण गरेको।
- ३८ वटा साना तथा मझौला डेरी ब्यवसाय सुधारका लागि यन्त्र उपकरण खरिदमा २ करोड ५१ लाख सहयोग उपलब्ध गराई दुध प्रसोधनमा सहायता पुग्नेछ।
- प्रदेशमा ६६१३३२ मे.टन खाद्यान्न बचत रहेको।

- प्रदेश कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन अनुदान ऐन, २०७७ मिति २०७८/०५/१० प्रमाणिकरण भएको । प्रदेश कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन अनुदान नियमावली, २०७८ मिति: २०७८/११/१३ स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा गएको । प्रदेश कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन अनुदान मापदण्ड मन्त्रालयबाट मिति २०७८/१२/२३ मास्वीकृत भएको
- यसरी यस आ.ब.मा मन्त्रालय र मातहत निकायहरूबाट भएको कुल खर्च ६१ प्रतिशत रकम १ अर्ब ५ करोड २६ लाख पचासी हजार रकम अथवा कुल खर्चको ६१ प्रतिशत रकम सिधै किसान तथा कृषि उद्यमीहरूको व्यवसाय प्रवर्द्धनका लागि उपलब्ध गराईएको छ ।

८. सारांश

समग्रमा पाँच वर्षको कुल खर्च ६ अर्ब ५९ करोड ६० लाख ३४ हजार मध्ये ३ अर्ब ९० करोड ९८ लाख ९८ हजार वा ५९.२७ प्रतिशत रकम किसान तथा कृषि उद्यमीहरूलाई कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धनमा उपलब्ध गराईएको छ ।

यसरी विगत पाँच वर्षको अवधिमा प्रदेश सरकार कृषि मन्त्रालय र यस मातहतका निकायहरूबाट

पाँच वर्षमा बाली क्षेत्रमा

- साना सिचाई तर्फ ६०८ वटा उप आयोजना मार्फत २५८४ हेक्टरमा सिचाई सेवा उपलब्ध गराईएको छ । चैते धान उत्पादन गर्ने कृषकहरूलाई १२८८ हेक्टरका लागि प्रोत्साहान रुवरुप १ करोड ९३ लाख २० हजार रकम उपलब्ध गराईएको छ । त्यसै गरी हिउदे मकै खेती प्रवर्द्धन तर्फ २३३७ हेक्टर क्षेत्रफलमा हाईब्रीड मकै उत्पादन गर्ने किसानहरूलाई ३ करोड ५० लाख प्रोत्साहन रकम उपलब्ध गराईएको छ । मध्य पहाड र उच्च पहाडमा मकै उत्पादकत्व सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत ३२९४ हेक्टर क्षेत्रफलमा उन्नत मकै बीउ र आधुनिक यन्त्र उपकरणको माध्यमबाट मकैको उत्पादकत्व सुधार कार्यक्रम संचालन गरि कार्यक्रम संचालन क्षेत्रमा ०.५-१ मे.टन प्रति हेक्टर सम्म उत्पादकत्व सुधार भएको ।
- कृषि यान्त्रिकीकरण प्रवर्द्धनका लागि ३२५२ विभिन्न प्रकारका कृषि उन्नत उपकरणहरू उपलब्ध गराईएका टन । समुदायमा ब्यवस्थित र सुलभ मूल्यमा यन्त्र उपकरण उपलब्ध गराउन ६ वटा कस्टम ह्यारिङ्ग सेन्टरहरू स्थापना गरिएका छन् ।
- खाद्यान्न बीउ उत्पादनका लागि १२० हेक्टर क्षेत्रफलमा बीउ उत्पादन कार्यक्रम संचालन गरी ३६० मे.टन खाद्यान्न बीउ उत्पादन भएको । कुल १४५ मे.टन भण्डारण क्षमता भएका वटा बीउ भण्डारण गृहहरू निर्माणमा सहयोग गरि बीउ भण्डारण पुर्वाधार तयार गरिएको । प्रदेशमा ४ वटा गरी कुल २००० मे.टन क्षमताका खाद्यान्न भण्डारण गृह निर्माण गरी न्यूनतम समर्थन मूल्यमा खाद्यान्न खरिद गर्न प्रोत्साहन गरिएको । त्यसै गरी खाद्यान्न सुकाउनका लागि ४ वटा ड्रायर पुर्वाधार निर्माणमा सहयोग गरिएको छ ।

- पहाडी क्षेत्रमा आलु बीउ उपलब्धतामा सहयोगका लागि २७ वटा रस्टिक स्टोर निर्माण गरि स्थानीय स्तरमा नै करिव ३०० मे.टन आलु बीउ भण्डारणको व्यवस्था गरिएको छ ।
- माटो परीक्षण सेवा विस्तारका लागि १५ वटा कृषि अध्याउपन गराउने विद्यालयहरूमा माटो परीक्षण प्रयोगशाला स्थापनाका लागि यन्त्र उपकरणहरू उपलब्ध गराईएको छ । त्यसैगरी ११ वटा कृषि ज्ञानकेन्द्रहरूमा माटो परीक्षण प्रयोगशालाहरूको व्यवस्थापन गरिएको छ । स्थलगत रूपमा माटो परीक्षणका लागि ६८ वटा माटो परीक्षण घुम्ती शिविरहरू संचालन गरि माटोको अवस्था अनुसार उपचार र सुधारका उपयाहर सुझाईएको छ ।
- कृषि प्रसारको एउटा औजारको रूपमा समुदाय स्तरमा ५८ वटा कृषक पाठशालाहरू संचालन गरिएको छ । त्यसै गरी ब्यवसायिक रूपमा वाली तथा फलफूल र पशुपंक्षी पालन गर्ने कृषकहरूलाई कृषि र पशु सेवा तालिम केन्द्र, हरूमा विभिन्न प्रकारका तालिमहरू संचालन गरिएको छ । जैविक तथा वानस्पतिक बिषादीको प्रयोग तथा सुरक्षित बिषादी प्रयोग अभिवृद्धिका लागि ७३ वटा समूहमा जैविक बिषादी प्रयोग प्रवर्द्धन गरिएको छ । कृषि ब्यवसायलाई पर्यटनसँग आवद्ध गर्न १७ स्थानमा कृषि पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन सम्पन्न भए । किसानहरूलाई नया प्रविधिमा आधारित मोहिनी पासो, सुपर ग्रेन ब्याग जस्त विभिन्न प्रविधिमा आधारित ५६०० वटा स-साना सामाग्रीहरू वितरण गरिएको । विभिन्न वालीमा लाग्ने रोग किरा आदि स्थलगत ब्यवस्थापनका लागि ४७ वटा प्लान्ट क्लिनिक संचालन गरिएको ।
- बैमोसमी तरकारी उत्पादनका लागि ४६ वटा संरक्षित संरचना तथा ४ हजार वर्ग मीटरमा स्थायी प्लाष्टिक टनेल तथा ४५६२ वर्ग मीटरमा हाईटेक पोलि हाउसहरू निर्माण भएका छन् ।
- कृषि उपज ढुवानी सहजिकरणका लागि ३० वटा ठुला तथा मध्यम सवारी साधनहरू समूह, सहकारी र उद्यमीहरूलाई अनुदानमा उपलब्ध गराईएको छ । यसबाट न्यूनतम पनि दैनिक १५० मे. टन कृषि उपज ढुवानीमा सहज भएको छ ।
- फलफूलबालीको ब्यवसायिक प्रवर्द्धनका लागि ब्यवसायिक फलफूल बगैचा विस्तारमा १७८ हेक्टर, किवी खेती तर्फ १२ हेक्टर, कागती मिशन तर्फ २४ हेक्टर विस्तार गरिएको । समस्याग्रस्त रहेका २६४ जना कृषकहरूको अलैची बगैचा सुदृढीकरणमा सहयोग उपलब्ध गराईएको ।
- मुख्य राजमार्ग लक्षित तरकारी खेती कार्यक्रमबाट २९३ जना कृषकहरूकोमा ४५ हेक्टर क्षेत्रफलमा उन्नत तरकारी उत्पादन कार्यक्रम संचालन गरी ५०० मे.छन भन्दा बढि तरकारी उत्पादन गरिएको । महिला दलित तथा विपन्न लक्षित तरकारी उत्पादन कार्यक्रमबाट १४६ जनालाई ब्यवसायिक कृषि प्रवर्द्धनमा सहयोग गरिएको । प्रदेशमा २ वटा च्याउ र २ वटा मौरीको श्रोत केन्द्र, विकास गरिएको छ ।
- युवा लक्षित च्याउ, मौरी तथा तरकारी उत्पादन कार्यक्रमबाट ५८५ जना युवाहरूलाई स्थानीय स्तरमा नै च्याउ, मौरी तथा तरकारी उत्पादन कार्यमा सहयोग उपलब्ध गराई स्वदेशमा नै स्वरोजगार बन्न सहयोग उपलब्ध गराईएको ।

- प्राङ्गारीक खेती प्रवर्द्धनका लागि ५ वटा जिल्लाका ८ वटा समूहमा कार्यक्रम संचालन गरिएको । ४६३ वटा भकारो सुधार तथा ६३५ मे.टन प्राङ्गारीक मलमा प्रति के.जी पाँच रुपैयाका दरले अनुदान उपलब्ध गराईएको छ ।
- झापामा बार्षिक १ लाख २० हजार विरुवा उत्पादन गर्ने टिस्यु कल्चर प्रयोगशालाको पुर्वाधार विकास तथा तेजपत्ता प्रसोधन प्लान्टको स्थापना गरिएको छ । धनकुटामा दैनिक ८०० केजी फलफूल तथा तरकारी प्रसोधन
- २४ वटा साना चिया प्रसोधन कारखानाहरुको स्तरोन्ती मा सहयोग गरिएको र सुर्योदय नगरपालिकासँगको सहकार्यमा चिया परीक्षण तथा प्रवर्द्धन केन्द्र, निर्माण कार्यलाई अघि बढाईएको छ। साथै प्राङ्गारीक प्रमाणीकरण गरी विदेश निर्यात गर्ने चिया ब्यवासायीहरुलाई प्राङ्गारीक प्रमाणिकरणमा सहयोग समेत उपलब्ध गराईएको छ । कफी खेती क्षेत्र विस्तारमा ५५ हेक्टर र दुईवटा कफी प्रसोधन केन्द्र, स्थापनामा सहयवग उपलब्ध गराईएको छ ।
- मसला बाली तर्फ ८ वटा अलैची नर्सरी स्थापना भई ८ लाख विरुवा उत्पादन पुर्वाधार तयार भएङ्को । अलैची सुकाउनका लागि ९३ वटा सुधारिएको अलैची ड्रायरहरु जडान गरिएको छ । अदुवा मिशन कार्यक्रमबाट ४९ हेक्टरमा अदुवा उत्पादन क्षेत्रफल विस्तार भएको छ ।
- प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना तर्फ १८८ वटा पकेट र २५१ वटा ब्लकहरु संचालन गरि उक्त ब्लकहरुमा सिंचाई र यान्त्रिकीकरणमा प्रवर्द्धन गरिएको ।
- कृषि ज्ञानकेन्द्र, हरु मार्फत ३२ वटा साना संकलन केन्द्र, निर्माण तथा स्थानीय तहहरुसाग लागत सहभागितामा ५१ वटा कृषि बजारहरुको निर्माण गरी कृषि बस्तुको ब्यवस्थित बजारिकरणमा सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको ।
- कृषि बस्तुहरुको ब्यवस्थित भण्डारणका लागि कृषि उपज थोक बजार धरान र विर्तामोडमा क्रमशः २०० मे.टन र २८५ मे.टन बेलका नगरपालिका ४०० मे.टन, तेहथुम ६५० मे.टन र अन्य साना ११ वटा कोल्ड रुम ७५० मे. टन गरी कुल जम्मा गरी जम्मा २२८६ मे.टन शित भण्डारण पुर्वाधार निर्माण गरिएको ।

पाँच वर्षमा पशुपंक्षी तथा मत्स्य क्षेत्रमा

- नीजि र सरकारी सहकार्यमा बंगुरको दाना उत्पादन गर्ने र बाखाको लागि दाना उत्पादन गर्ने १/१ वटा उद्योगहरु स्थापना गरिएको । दुध तथा दुग्ध पदार्थ ढुवानी सहजिकरणका लाग विभिन्न सहकारी तथा डेरी उलोगहरुलाई ८ वटा मिलक ट्याङ्कर ३ वटा रेफिरेजिरेटेड भ्यान खरिद गरी दैनिक ४५००० हजार लिटर दुध ढुवानीको ब्यवस्था मिलाईएको ।

- मासु तथा मासुजन्य पदार्थ ढुवानीका लागि ४ वटा रेफ्रीजिरेटेड भ्यान खिरद सहयोग गरी दैनिक ८००० केजी मासु तथा मासुजन्य पदार्थ ढुवानी पुर्वाधार व्यवस्था गरिएको ।
- प्रदेशमा उत्पादित दुधको प्रदेशमा नै प्रसोधन गरी धुलो दुध उत्पादनका लागि बिराटनगर दुग्ध वितरण आयोजनाको धुलो दुध कारखानाको स्तरोन्नती गरिएको छ । सगरमाथा विशिष्टकृत सहकारी संघ मार्फत ३५ वटा सहकारीहरु संलग्न गरी धुलो दुग्ध कारखाना स्थापनाका लागि आ.व. २०७७/०७८ मा संझौता भई आ.व. २०७८/७९ मा सम्पूर्ण यन्त्र उपकरण खिरद भई असोजवाट संचालनमा आउने। आगामि दिनमा दैनिक ६ मे. टन धुलो दुग्ध उत्पादन हुने अनुमान गरिएको छ। यसवाट प्रदेशमा मिल्क होलिडेको समस्या समाधान हुने ।
- विभिन्न जिल्लाहरुमा ग्रामीणस्तरमा उत्पादन हुने दुधबाट चीज, छुर्पी, नौनी तथा मिठाई उत्पादन गर्न साना डेरी प्रसोधन केन्द्र, निर्माण तथा सुधार कार्यक्रम अन्तरगत ९० वटा साना डेरी सुधार गरी दैनिक ४५००० हजार लिटर दुध प्रसोधन गरि मूल्य अभिवृद्धि हुने गरेको छ । त्यसैगरी २१ वटा डेरी पसल सुधार र ४ वटा मिट मार्टहरु स्थापनामा सहयोग उपलब्ध गराईएको छ ।
- हुलाकी राजमार्ग लक्षित दुध उत्पादन कार्यक्रम मार्फत ८ वटा सहकारी संस्थाहरु मार्फत गाईभैसी पालन गरी दैनिक २०,००० लिटर दुध उत्पादन भै सहकारीका चिस्यान केन्द्र, हरुमा संकलन भै झापा र मोरङका दुध प्रसोधन उद्योगहरुमा लैजाने गरिएको छ ।
- पशु नस्ल सुधारका लागि गाईमा ३२३३७९, भैसीमा ४७५९४ र बाखामा ५७०५ गरि कुल ३७६६७८ संख्यामा कृत्तिम गर्भाधान गरिएको छ । त्यसैगरी पशु स्वास्थ्य कार्यक्रम अन्तरगत करिब ८८ लाख खोपहरु विभिन्न पशुपंक्षीमा लगाईएको छ ।
- साना तथा मझौला गरी २११ वटा वंऊर फार्महरुको सुधार तथा पुर्वाधार निर्माणमा सहयोग गरि बाषिक २,५०,००० पाठापाठी उत्पादन हुने गरेको छ ।
- विभिन्न जिल्लाहरुमा २६ वटा समूह सहकारी मार्फत बाखाको बृहत्तर पकेट प्याकेज कार्यक्रम संचालन गरिएको छ । कार्यक्रम संचालन भएको तेस्रो वर्षवाट प्रति समूह सहकारी ५०० का दरले वयस्क खशीबोका तथा पाठापाठी उत्पादन भै मासुमा आत्मनिर्भर हुन सहयोग पुग्नेछ । मोरङमा एउटा बाखाको श्रोतकेन्द्र, र धनकुटामा गाईको श्रोतकेन्द्र, विकास गरी उन्नत नस्लाका पाठापाठी र बाछी उत्पादन शुरुवात एको छ । हुलाकी मार्ग लक्षित गरि ६ वटा स्थानमा ब्यवसायिक बाखापालन कार्यक्रम संचालन गरिएको छ । यस अवधिमा ५४ वटा नमुना ब्यवसायिक बाखा फार्महरुको पुर्वधार निर्माण गरी बाषिक ३००० खशीबोका उत्पादन हुने अनुमान गरिएको छ ।
- सक्रिय सहकारी संस्था मार्फत पशुपालन कार्यक्रम अन्तरगत ३४ वटा सहकारि संस्था मार्फत गाईभैसी पालन, बाखापालन तर बंगुरपालन तथा बजारिकरण सम्बन्धि कार्यकहरु सम्पन्न गरी ग्रामीण क्षेत्रमा पशुपालन ब्यवसाय प्रवर्द्धनको काम गरिएको छ । पशुजन्य उत्पादन विविधिकरण र बजारिकरण कार्यक्रम अन्तरगत

३ वटा मासुजन्य उद्योऊ र १४ वटा दुध प्रसोधन उद्योगहरू स्थापना तथा प्रवर्द्धनमा सहयोग पुरयाईएको छ।

- अन्डामा आत्मनिर्भरताका लागि स्थानीय कुखुराको अन्डा उत्पादन कार्यक्रम १७ स्थानमा संचालन गरिएको छ । उच्च पहाड जिल्लाका संभाव्य स्थानमा भेडा र चौरी संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन गरिएको छ।
- युवा लक्षित पशुपालन कार्यक्रम अन्तरगत १३९ जना युवाहरूलाई स्थानीय स्तरमा नै पशुपालनमा संलग्न गराई स्वरोजगार बनाईएको छ ।
- मत्स्यपालन तर्फ ७५ हेक्टरमा नयाँ पोखरी निर्माण र पुरानो पोखरी मर्मत तर्फ ३५ हेक्टर र ट्राउट माछाका लागि करिब २००० बर्ग मीटरमा रेस वे निर्माण भएको छ ।
- प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना गाई, भैसी, बाखा र बंगुर गरी कुल ६९ वटा ब्लक विकास कार्यक्रम संचालन गरी गाई, भैसी, बाखा र बंगुरको ब्यवसायिक उत्पादन तथा बजारिकरणमा सहयोग पुगेको छ ।
- प्रदेशका विभिन्न १५ वटा स्थानीय तहहरूमा गुणस्तरीय मासु उपलब्ध गराउन तथा पशुपन्क्षीको ब्यवस्थित बजारिकरणका लागि १० वटा पशु बधशाला, ३ वटा पशु हाट बजार तथा २ वटा खसीवोका संकलन केन्द्र, हरुको निर्माण कार्य समपन्न भई पशुपन्क्षी विकास पुर्वाधारहरू विकास भएको ।
- कोभिड १९ प्रभावित राहात सहयोग अनुदान कार्यक्रमबाट दुध र दुग्धजन्य पदार्थ उत्पादन, दुध बिक्री, कुखुरा, बंगुरपालन, हरियो चिया पत्ती, तरकारी तथा फलफूल, च्याउ खेति, कृषि ऋणमा ब्याज छुट, विद्युत महशुल छुट र कृषिबस्तु ढुवानीमा सहयोग गरी कुल १६८० कृषक घरधुरीलाई ७ करोड ९१ लाख ७४ हजार रकम राहत स्वरुप उपलब्ध गराईएको ।

९. तथ्याङ्कमा कृषि तथा पशुपन्क्षी क्षेत्र

पाँच वर्ष अवधिको मूख्य वालीको उत्पादनको तुलना

वालीवस्तु	आ व २०७४/७५			आ व २०७८/७९ (प्रारम्भिक.)			उत्पादनमा थप घट %	उत्पादकत्वमा थप घट %
	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (मे.टन)	उत्पादकत्व (मे.टन./हे.)	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (मे.टन)	उत्पादकत्व (मे.टन./हे.)		
धान	३२२,१८३	१,१०८,६०६	३.४४	३९४,३१३	१,५८२,७९८	४.०१	४२.७७	१६.६६
मकै	२८१,२६७	७४७,६८४	२.६६	३००,४८४	९६१,२२९	३.२०	२८.५६	२०.३४
गहु	५९,९९७	१८८,६८०	३.१४	५७,२०१	१४१,८२६	२.४८	-२४.८३	-२१.१६*
फापर	२,६८२	२,८४४	१.०६	३,३७५	५,२२६	१.५५	८३.७७	४६.०३

वालीवस्तु	आ व २०७४/७५			आ व २०७८/७९ (प्रारम्भिक.)			उत्पादनमा थप घट %	उत्पादकत्वमा थप घट %
	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (मे.टन)	उत्पादकत्व (मे.टन./हे.)	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (मे.टन)	उत्पादकत्व (मे.टन./हे.)		
कोदो	७२,०१६	९७,५८४	१.३६	६५,९५७	१०५,५२२	१.६०	८.१३	१८.०७
जौ	१,३८२	१,८५४	१.३४	१,३४५	१,७६४	१.३१	-४.८५	-२.२८*
खाद्यान्नको जम्मा	७३९,५२७	२,१४७,२५२	२.९०	८२२,६७६	२,७९८,३६५	३.४०	३०.३२	१७.१५
फलफूल जम्मा	२५,७४८	२३५,९०९	९.१६	२८,६६५	२४७,९४४	८.६५	५.१०	-५.५९*
तरकारी वाली जम्मा	६०,२२०	८००,३१०	१३.९५	५२,३२२	८०५,४१७	१५.३९	०.०६	१०.३१
मसलाको जम्मा	२४,०१८	१४५,०८०	६.०४	२८,४६७	१८०,७५१	६.३५	२४.५९	५.१२

* प्रदेशमा गहुँ खेती लाई क्रमशः हिउँदे मकैले प्रतिस्थापन गर्न थालेकोले गहुँ र जौ को क्षेत्रफल घटेको छ। साथै कम महत्वका तरकारी वालीहरूको उत्पादन कम भएता पनि व्यवसायिक महत्वका तरकारी वालीहरूको उत्पादन बढिरहेको छ ।

पाँच वर्ष अवधिको पशुपन्छीजन्य उत्पादनको तुलना

उत्पादन	एकाई	आ व २०७४/७५	आ व २०७८/७९	उत्पादनमा घटी बढी %	कैफियत
दुध	मे टन	४१६३३७	५२५१५५	२६.१४	
मासु	मे टन	६६५८३	८६६१९	३०.०९	
अण्डा	संख्या हजारमा	२८८९५९	१४१९९३	-५०.८६	वर्ड फलु र दाना पदार्थको मूल्य वृद्धि र बैकहरूवाट लगानी कम हुँदा अण्डा उत्पादन कम भएको
माछा	मे टन	७३८४.६२६६	१०१६३	३७.६३	

यसरी वाली वस्तुहरूको उत्पादन र उत्पादकत्व समग्रमा उल्लेख्य रूपमा बढेको देखिन्छ ।

१०. कानून निर्माणको विवरण

अ. ऐन

प्रदेश सहकारी ऐन, २०७६

प्रदेश कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन अनुदान ऐन, २०७७

आ. नियमावली

प्रदेश सहकारी नियमावली, २०७६

कटहरी फलफूल तथा तरकारी थोक बजार संचालन नियमावली, २०७७

प्रदेश कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन अनुदान नियमावली, २०७८

इ. मापदण्ड

प्रदेश कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन अनुदान मापदण्ड, २०७८

११. समस्याहरू

जनशक्तीको कमी

- कर्मचारी समायोजन पश्चात कृषि तर्फ सातौं तहवाट दशौं तह सम्मको प्राविधिकहरूको अभावले प्रदेशका कृषि विकास ईकाईमा र स्थानीय तहहरूमा पनि प्राविधिकहरूको अभावले सेवा प्रवाह गर्न कठीनाइ। सातौं तहवाट दशौं तह सम्मको प्राविधिकहरूको असी प्रतिशत दरवन्दी रिक्त रहेको तर प्रदेश सरकारका निकायहरूमा सेवाग्राहीको ठुलो अपेक्षा रहेकोले कर्मचारी अभावका कारण गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्न नसकिएको
- प्रदेश र स्थानीय तहमा समायोजन भई आएका कर्मचारीहरूको वृत्ति विकास स्पष्ट नभएका कारण कर्मचारीको मनोबल घटेको

संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बीचको समन्वय संयन्त्र :

- संघ, प्रादेशिक र स्थानीय कृषि क्षेत्रका प्राथमिकता, नीति तथा कार्यक्रमहरूमा तारतम्यता र सामन्जस्यता।

कृषि क्षेत्र संग सम्बन्धित प्रादेशिक अनुसन्धान तथा परीक्षण, खाद्य पदार्थ नियमन आदिमा समस्या

- प्रदेशको प्राथमिकता प्राप्त वाली तथा पशुपन्छिमा गर्नु पर्ने अनुसन्धानका कार्यहरू प्रभावित हुने
- प्रदेशको कृषिजन्य उद्योगहरू बाट उत्पादित खाद्य पदार्थ, दाना आदिको नियमन गर्ने निकाय नभएको।
- प्रदेश स्तरमा सञ्चालन भएको द्रुततर विषादी परिक्षण प्रयोगशालामा परिक्षण गरिएका नमुनाहरूलाई संघिय सरकारका निकायहरूले मान्यता नदिएको ।

सांगठनिक संरचना, श्रोत केन्द्र, आदिको अभाव

- निर्यातजन्य वालीहरू अलैची, चिया, अदुवा लगायतका अन्य महत्वपूर्ण कृषिजन्य वाली एवम् पशुपन्छी उत्पादनका लागि आधार हुने श्रोत केन्द्र, हरूको अभाव ।
- कृषि विकासको लागि महत्वपूर्ण मानिएका कृषि उत्पादनका महत्वपूर्ण साधन मल तथा बीउ व्यवस्थापनसँग सम्बद्ध निकाय संघीय सरकार अन्तर्गत रहनु (राष्ट्रिय बीउ विजन कम्पनी तथा कृषि सामाग्री कम्पनीहरू)
- प्रदेश १ को तहरहरा, चन्द्रडागी फार्म, अलैची विकास केन्द्र, र पाखीवासमा रहेका ठूला श्रोतकेन्द्र, हरू प्रदेश अन्तर्गत नरहेको ।

अनुसूचि — १

मन्त्रालय र मातहत निकायको वित्तिय प्रगति विवरण

आ.व. २०७५/७६ का आर्थिक विवरणहरु

क्र.स.	कार्यालय / ब.उ.शि.	ब.उ.शि.नं.	वार्षिक बजेट	वार्षिक खर्च	वित्तिय प्रगति
क	भूमि व्यवस्था कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय				
१.	प्रशासनिक खर्च	७०१३५३११	१३७२१४	८३६१९	६०.९४
२.	कार्यक्रम खर्च	७०१३५३५१	२४६३९५०	३२८८८१	१३.३५
३.	शशर्त अनुदान	७०१३५३९१	१३७२३८	५३८०	३.९२
मन्त्रालय जम्मा			२७३८४०२	४१७८८०	१५.२६
ख	कृषि विकास निर्देशनालय र सो मातहतका कार्यलयहरु				
१.	कृषि विकास निर्देशनालय	७०१३५३९१/७०१३५३५१	१३७५३०	१०७३७९	७८.०८
२.	कृ.व्य.प्र.स.तथा तालिम केन्द्र	७०१३५३९१/७०१३५३५१	४९२३१	४२७४३	८६.८२
३.	कृषि ज्ञान केन्द्र झापा,	७०१३५३९१/७०१३५३५१	८७५२४	६७९३९	७७.६२
४.	कृषि ज्ञान केन्द्र सुनसरी,	७०१३५३९१/७०१३५३५१	१०४८९६	७०७१५	६७.४१
५.	कृषि ज्ञान केन्द्र उदयपुर,	७०१३५३९१/७०१३५३५१	४१०६६	२१२२६	५१.६९
६.	कृषि ज्ञान केन्द्र ईलाम,	७०१३५३९१/७०१३५३५१	६६८५०	३६६५९	५४.८४
७.	कृषि ज्ञान केन्द्र पाँचथर,	७०१३५३९१/७०१३५३५१	६४१०५	१८५५०	२८.९४
८.	कृषि ज्ञान केन्द्र धनकुटा,	७०१३५३९१/७०१३५३५१	९३७५७	४१५५०	४४.३२
९.	कृषि ज्ञान केन्द्र भोजपुर,	७०१३५३९१/७०१३५३५१	४१६५५	२१६९२	५२.०७
१०.	कृषि ज्ञान केन्द्र खोटाङ्ग,	७०१३५३९१/७०१३५३५१	३३८३९	१६६६५	४९.२५

क्र.स.	कार्यालय / ब.उ.शि.	ब.उ.शि.नं.	वार्षिक बजेट	वार्षिक खर्च	वित्तिय प्रगति
११.	कृषि ज्ञान केन्द्र ओखलढुगां,	७०१३५३९१/७०१३५३५१	५७०२७	३६८९८	६४.७०
१२.	कृषि ज्ञान केन्द्र संखुवासभा	७०१३५३९१/७०१३५३५१	३१९९२	१६९६१	५३.०२
१३.	कृषि ज्ञान केन्द्र सोलुखुम्बु	७०१३५३९१/७०१३५३५१	३६६३२	२२३२३	६०.९४
१४.	बीउविजन प्रयोगशाला, झुम्का,	७०१३५३९१/७०१३५३५१	१२२२५	२०३४०	१६६.३८
१५.	बाली संरक्षण प्रयोगशाला, विराटनगर	७०१३५३९१/७०१३५३५१	२५६८९	१४४४९	५६.२५
१६.	माटो तथा मल परीक्षण प्र.झुम्का,	७०१३५३९१/७०१३५३५१	८१५०	७४८९	९१.८९
१७.	माटो तथा मल परीक्षण प्र.सुरुङ्गा,	७०१३५३९१/७०१३५३५१	४६४८	४००१	८६.०९
१८.	रेशम विकास कार्यक्रम धनकुटा	७०१३५३९१/७०१३५३५१	६५१२	४१३२	६३.४५
१९.	रेशम प्रशोधन केन्द्र ईटहरी	७०१३५३९१/७०१३५३५१	९२७९	८६८१	९३.५५
२०.	वागवानी केन्द्र, फाप्लु,	७०१३५३९१/७०१३५३५१	४७५६५	३९८२१	८३.७२
२१.	वागवानी केन्द्र, जौवारी,	७०१३५३९१/७०१३५३५१	१६३४२	१२०९१	७३.९९
कृषि विकास निर्देशनालय र सो मातहतका कार्यालयहरु जम्मा			९७६५१४	६३२३०५	६४.७५
ग	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र सो मातहतका कार्यालयहरु				
१.	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय	७०१३५३९१	२३८४७	१२२८३	५१.५१
२.	पशु सेवा तालिम केन्द्र दुहवी	७०१३५३९१	९०००	८३९६	९३.२९
३.	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र पांचथर	७०१३५३९१	८०८१	७५३०	९३.१८
४.	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रझापा	७०१३५३९१	१४६२८	१२३७४	८४.५९
५.	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमोरंग	७०१३५३९१	१४७९१	१२३१०	८३.२२
६.	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रसुनसरी	७०१३५३९१	३३९१५	२७३१५	८०.५४
७.	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञकेन्द्रधनकुटा	७०१३५३९१	९२१९	७४९९	८१.३४

क्र.स.	कार्यालय / ब.उ.शि.	ब.उ.शि.नं.	वार्षिक बजेट	वार्षिक खर्च	वित्तिय प्रगति
८.	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रसंखुवासभा	७०१३५३९१	१०२९५	५९८३	५८.११
९.	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रओखलढुंगा	७०१३५३९१	२७२२५	१३८८७	५१.०१
१०.	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रउदयपुर	७०१३५३९१	७६०६	६६८९	८७.९४
११.	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय	७०१३५३५१	१३३३५०	४१३३६	३१.००
१२.	पशु सेवा तालिम केन्द्र दुहवी	७०१३५३५१	४०००	३६३७	९०.९३
१३.	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रपांचथर	७०१३५३५१	२०६१३	१५९२४	७७.२५
१४.	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रझापा	७०१३५३५१	५७७९०	६३३८१	१०९.६७
१५.	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमोरंग	७०१३५३५१	३३९९०	३३७४४	९९.२८
१६.	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रसुनसरी	७०१३५३५१	३७२९०	२२४२०	६०.१२
१७.	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञकेन्द्रधनकुटा	७०१३५३५१	२४३७०	१७६७५	७२.५३
१८.	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रसंखुवासभा	७०१३५३५१	११४५०	८६८४	७५.८४
१९.	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रओखलढुंगा	७०१३५३५१	१०१५०	७५८६	७४.७४
२०.	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रउदयपुर	७०१३५३५१	३३१४०	२७२७४	८२.३०
पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र सो मातहतका कार्यालयहरु जम्मा			५२४७५०	३५५९२७	६७.८३
कुल जम्मा			४२३९६६६	१४०६११२	३३.१७

अनुसूचि — २

आ.व. २०७६/०७७ को आर्थिक विवरणहरू

प्रदेश सरकार तर्फ

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं.	वार्षिक विनियोजित बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च%
१	भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	३१२०००११	१३५८७११	२२५५४५	१६.६०
५	कृषि विकास निर्देशनालय	३१२०१०११	२४२१०४	४२९१३.७	१७.७३
६	कृ.व्य.प्र.स. तथा तालिम केन्द्र,	३१२०१०११	४०७६०.०	२९०९३.६	७१.३८
७	कृषि ज्ञान केन्द्र झापा,	३१२०१०११	८४७४४.०	५३७०४.६	६३.३७
८	कृषि ज्ञान केन्द्र सुनसरी,	३१२०१०११	१४१२१२.०	४९३६६.०	३४.९६
९	कृषि ज्ञान केन्द्र उदयपुर,	३१२०१०११	६१४३२.०	४००७२.०	६५.२३
१०	कृषि ज्ञान केन्द्र ईलाम,	३१२०१०११	८३६८४.०	५११८७.५	६१.१७
११	कृषि ज्ञान केन्द्र पाँचथर,	३१२०१०११	७४५३४.०	४४६७५.०	५९.९४
१२	कृषि ज्ञान केन्द्र धनकुटा,	३१२०१०११	८९६९०.०	५१२९१.४	५७.१९
१३	कृषि ज्ञान केन्द्र भोजपुर,	३१२०१०११	७४०६०.०	२२२२६.२	३०.०१
१४	कृषि ज्ञान केन्द्र खोटाङ्ग,	३१२०१०११	६१६८३.०	२८३८५.४	४६.०२
१५	कृषि ज्ञान केन्द्र ओखलढुगां,	३१२०१०११	६०९७६.०	१९१८८.३	३१.४७
१६	कृषि ज्ञान केन्द्र संखुवासभा	३१२०१०११	५३९०५.०	२६४४८.६	४९.०७
१७	कृषि ज्ञान केन्द्र सोलुखुम्बु	३१२०१०११	४५७६८.०	२८९४५.८	६३.२४
१८	बीउ विजन प्रयोगशाला, झुम्का,	३१२०१०११	२०५४९.०	१४६४५.०	७१.२७
१९	बाली संरक्षण प्रयोगशाला,	३१२०१०११	२५१०६.०	१८५०२.८	७३.७०
२०	माटो तथा मल परीक्षण प्र.झुम्का,	३१२०१०११	१७४३४.०	१४६५७.५	८४.०७

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं.	वार्षिक विनियोजित बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च%
२१	माटो तथा मल परीक्षण प्र.सुरुङ्गा,	३१२०१०११	१४३५५.०	१०१६३.६	७०.८०
२२	रेशम विकास कार्यक्रम धनकुटा	३१२०१०११	१२७८३.०	१०५१४.२	८२.२५
२३	रेशम प्रशोधन केन्द्र ईटहरी	३१२०१०११	१७५८७.०	१२६९२.१	७२.१७
२४	वागवानी केन्द्र, फाप्लु,	३१२०१०११	२९२३९.०	२४३६७.४	८३.३४
२५	वागवानी केन्द्र, जौवारी,	३१२०१०११	२०७९१.०	१३७४२.०	६६.१०
२६	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय	३१२०२०११	९२९४१	५४५५६	५८.७०
२७	पशु सेवा तालिम केन्द्र दुहवी	३१२०२०११	२८८०८	२५६०१	८८.८७
२८	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र पांचथर	३१२०२०११	५०१५९	४७१९०	९४.०८
२९	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र झापा	३१२०२०११	४७७६९	३९६९३	८३.०९
३०	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र मोरंग	३१२०२०११	५७८४५	३९८०४	६८.८१
३१	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र सुनसरी	३१२०२०११	५५३०४	३१९१८	५७.७१
३२	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र धनकुटा	३१२०२०११	६६३९४	४२४२०	६३.८९
३३	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र संखुवासभा	३१२०२०११	४०८३४	१२५७४	३०.७९
३४	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र ओखलढुंगा	३१२०२०११	३७०८४	१०६४७	२८.७१
३५	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र उदयपुर	३१२०२०११	५८४१२	५१९४१	८८.९२
प्रदेश सरकार जम्मा			३१६६६५७	११८८६७२	३७.५४

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना (संघ सशर्त कार्यक्रम तर्फ)

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं.	वार्षिक विनियोजित बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च%
---------	------------------	------------	------------------------	--------------	-------

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं.	वार्षिक विनियोजित बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च%
१	कृषि विकास निर्देशनालय	३१२००१२०	१७६८	६६६	३७.६८
२	कृषि ज्ञान केन्द्र झापा,	३१२००१२०	११९२८६	६७३१७	५६.४३
३	कृषि ज्ञान केन्द्र सुनसरी,	३१२००१२०	१३१२१४	६०२६५	४५.९३
४	कृषि ज्ञान केन्द्र उदयपुर,	३१२००१२०	२५९७५	२१०२१	८०.९३
५	कृषि ज्ञान केन्द्र ईलाम,	३१२००१२०	६९५००	३७६२७	५४.१४
६	कृषि ज्ञान केन्द्र पाँचथर,	३१२००१२०	१०९२५६	४६९५४	४२.९८
७	कृषि ज्ञान केन्द्र धनकुटा,	३१२००१२०	९९९५०	३०१२४	३०.१४
८	कृषि ज्ञान केन्द्र भोजपुर,	३१२००१२०	३६३००	९७७	२.६९
९	कृषि ज्ञान केन्द्र खोटाङ्ग,	३१२००१२०	४५६००	२१३०१	४६.७१
१०	कृषि ज्ञान केन्द्र ओखलढुगां,	३१२००१२०	३५४००	२१६	०.६१
११	कृषि ज्ञान केन्द्र संखुवासभा	३१२००१२०	४१०००	६६५६	१६.२३
१२	कृषि ज्ञान केन्द्र सोलुखुम्बु	३१२००१२०	२८१७५	७२७७	२५.८३
१३	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय	३१२००१२०	७४३४२४	३००४००	४०.४१
१४	भेटेरीनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र झापा	३१२००१२०	३९८०००	१५००००	३७.६९
१५	भेटेरीनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र मोरगं	३१२००१२०	२८६८६	८४४२	२९.४३
१६	भेटेरीनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र सुनसरी	३१२००१२०	१५१८६	१३४५८	८८.६२
१७	भेटेरीनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र ओखलढुगां	३१२००१२०	२२१८६	११९२६	५३.७६
१८	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र उदयपुर	३१२००१२०	१०६८६.००	६०.००	०.५६
कुल जम्मा			१५७०	१५३०.२५	९७.४७

प्राङ्गारिक कृषि प्रबर्द्धन कार्यक्रम (संघ सशर्त)

क्र.स.	कार्यालय	बजेट शिर्षक नं.	बार्षिक बजेट	बार्षिक खर्च	खर्च %
१	कृषि ज्ञान केन्द्र झापा	३१२००१२०	२००००	७५९६	३७.९८
२	कृषि ज्ञान केन्द्र ईलाम	३१२००१२०	२००००	११९.७	०.५९८
३	कृषि ज्ञान केन्द्र पाँचथर	३१२००१२०	२००००	०	०
४	कृषि ज्ञान केन्द्र धनकुटा	३१२००१२०	२००००	२४५.९	१.२३
कुल जम्मा			८००००	७९६१	९.९५२

अनुसूचि — ३

आ.व. २०७७/७८ को आर्थिक विवरणहरू

प्रदेश सरकार स्रोत तर्फ

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं.	वार्षिक विनियोजित बजेट	वार्षिक खर्च	वार्षिक बजेटको खर्च%	फुकुवा भएको बजेट	फुकुवा बजेटमा खर्च %
१	भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय (अन्य खर्च)	३१२०००११	१२१०२१	६२८७७	५१.९६	७७१८९	८१.४६
२	भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय (कार्यक्रम खर्च)	३१२००००२	१२९२८४९	५१८९८६	४०.१४	७३८६५०	७०.२६
३	कृषि विकास निर्देशनालय	३१२०१०११	२८९४२६	७००२७.५३	२४.२०	९६१३२	७२.८५
४	कृषि ज्ञान केन्द्र झापा,	३१२०१०११	७४८७६	३४०१६.३९	४५.४३	३७४००.५	९०.९५
५	कृषि ज्ञान केन्द्र सुनसरी,	३१२०१०११	१५५४५२	१०२९५२	६६.२३	१०४९६९	९८.०८
६	कृषि ज्ञान केन्द्र उदयपुर,	३१२०१०११	५५४८२	२२३५०.२२	४०.२८	२७७४१	८०.५७
७	कृषि ज्ञान केन्द्र ईलाम,	३१२०१०११	६२४७५	२८११८.५६	४५.०१	३१२२४	९०.०५
८	कृषि ज्ञान केन्द्र पाँचथर,	३१२०१०११	८११५६	३५३८९.७६	४३.६१	४०५७६	८७.२२
९	कृषि ज्ञान केन्द्र धनकुटा,	३१२०१०११	७४०३६	३२७९४.६	४४.३०	३७०१८	८८.५९
१०	कृषि ज्ञान केन्द्र भोजपुर,	३१२०१०११	६८५४५	३०५२८.४९	४४.५४	३४२४५	८९.१५

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं.	वार्षिक विनियोजित बजेट	वार्षिक खर्च	वार्षिक बजेटको खर्च%	फुकुवा भएको बजेट	फुकुवा बजेटमा खर्च %
११	कृषि ज्ञान केन्द्र खोटाङ्ग,	३१२०१०११	६२०४०	२४९६०.७४	४०.२३	३१५२०	७९.१९
१२	कृषि ज्ञान केन्द्र ओखलढुगां,	३१२०१०११	६४०६४	२७९३८.८	४३.६१	३२०३२	८७.२२
१३	कृषि ज्ञान केन्द्र संखुवासभा	३१२०१०११	४९०६५	२०५५३.५	४१.८९	२४५२३	८३.८१
१४	कृषि ज्ञान केन्द्र सोलुखुम्बु	३१२०१०११	४१८४८	१९६९१.९	४७.०६	२०९०६	९४.१९
१५	कृ.व्य.प्र.स.तथा तालिम केन्द्र,	३१२०१०११	३८९८३	१४२२५.४९	३६.४९	१९४८९	७२.९९
१६	बिउ विज्ञान प्रयोगशाला, झुम्का,	३१२०१०११	१६४१८	९४६४.९५२	५७.६५	११८७९	७९.६८
१७	बाली संरक्षण प्रयोगशाला,	३१२०१०११	२०६७२	१०५४०.२९	५०.९९	११३०९	९३.२०
१८	माटो तथा मल परीक्षण प्र.झुम्का,	३१२०१०११	२०३७०	११२१२.४८	५५.०४	१२५००	८९.७०
१९	माटो तथा मल परीक्षण प्र.सुरुङ्गा,	३१२०१०११	१३८२३	६६६५.६१	४८.२२	६९११.५	९६.४४
२०	रेशम विकास कार्यक्रम धनकुटा	३१२०१०११	१२८९५	८३२५.७९९	६४.५७	१०१६९	८१.८७
२१	रेशम प्रशोधन केन्द्र ईटहरी	३१२०१०११	१८०६७	१०२७८	५६.८९	१२०४३	८५.३४
२२	वागवानी केन्द्र, फाप्लु,	३१२०१०११	३४०७२	१८६०५.७	५४.६१	१८८९२	९८.४८
२३	वागवानी केन्द्र, जौवारी,	३१२०१०११	२४४४१	११६६८.३	४७.७४	१२४०६	९४.०५
२४	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय	३१२०२०११	९०९९४	३९०९२.१	४२.९६	४४४५१	८७.९४
२५	पशु सेवा तालिम केन्द्र,	३१२०२०११	४७४५१	२००२८.०	४२.२१	२४३९४	८२.१०

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं.	वार्षिक विनियोजित बजेट	वार्षिक खर्च	वार्षिक बजेटको खर्च%	फुकुवा भएको बजेट	फुकुवा बजेटमा खर्च %
२६	भेटेरिनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र पाचथर	३१२०२०११	५७९३९	३२०५६.२८	५५.३३	३३५३४.०	९५.५९
२७	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र झापा	३१२०२०११	७३२२२	३४१७५	४६.६७	३९०६९	८७.४७
२८	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र मोरङ	३१२०२०११	५२२१७	२८३१०	५४.२२	३०४८०	९२.८८
२९	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र सुनसरी	३१२०२०११	६१९३८	२८९२२	४६.७०	३२०४०	९०.२७
३०	भेटेरिनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र धनकुटा	३१२०२०११	५९६७२	२८४८०	४७.७३	३०५११	९३.३४
३१	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र सङ्खुवासभा	३१२०२०११	६१५२२	३१६७८.४४	५१.४९	३५५७०.०	८९.०६
३२	भेटेरिनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र ओखलढुगा	३१२०२०११	४८२३४	२६०५२.००	५४.०१	३१२४१.०	८३.३९
३३	भेटेरिनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र उदयपुर	३१२०२०११	७१८७९	३७८७७	५२.७०	४०४५८	९३.६२
३४	सहकारी प्रशिक्षालय इनरुवा, सुनसरी	३१२०३०११	२६८९८	१७०८२	६३.५१	२२३६८	७६.३७
३५	प्रदेश सहकारी रजिस्टर कार्यालय, इटहरी	३१२०४००१	४८२६५	१३४४५	२७.८६	२२८३५	५८.८८

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं.	वार्षिक विनियोजित बजेट	वार्षिक खर्च	वार्षिक बजेटको खर्च%	फुकुवा भएको बजेट	फुकुवा बजेटमा खर्च %
	कुल जम्मा		३३९२३०७	३०६६७१	९.०४	३४१७४८	८९.७४

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना (संघ सशर्त कार्यक्रम तर्फ)

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं.	वार्षिक विनियोजित बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च%
१	कृषि विकास निर्देशनालय	३१२००१२०	४०९	१४९.६०५	३६.५८
२	कृषि ज्ञान केन्द्र झापा,	३१२००१२०	४४५९८	३७३९९.९९	८३.८६
३	कृषि ज्ञान केन्द्र सुनसरी,	३१२००१२०	७०४१२	६७२९५.८४	९५.५७
४	कृषि ज्ञान केन्द्र उदयपुर,	३१२००१२०	१७०५२	१६६२२	९७.४८
५	कृषि ज्ञान केन्द्र ईलाम,	३१२००१२०	३२८८६	३११६०.३७	९४.७५
६	कृषि ज्ञान केन्द्र पाँचथर,	३१२००१२०	४६४३८	३७७५०.१५	८१.२९
७	कृषि ज्ञान केन्द्र धनकुटा,	३१२००१२०	४७९२०	३१४५६.७	६५.६४
८	कृषि ज्ञान केन्द्र भोजपुर,	३१२००१२०	२२८८२	११०७४.०६	४८.४०
९	कृषि ज्ञान केन्द्र खोटाङ्ग,	३१२००१२०	१९६३०	१०८१०.७८	५५.०७
१०	कृषि ज्ञान केन्द्र ओखलढुगां,	३१२००१२०	२०३४०	९६२०.८४९	४७.३०
११	कृषि ज्ञान केन्द्र संखुवासभा	३१२००१२०	२७९६७	१६२२६.१२	५८.०२
१२	कृषि ज्ञान केन्द्र सोलुखुम्बु	३१२००१२०	१५६७५	१५३३७	९७.८४

क्र.सं.	कार्यक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं	वार्षिक विनियोजित बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च%
१३	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय	३१२००१२०	१३७	१३६.६९	९९.७७
१४	भेटेरीनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र पांचथर	३१२००१२०	३०५५	३०५४.९४	१००.००
१५	भेटेरीनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र झापा	३१२००१२०	२१३३६	१८२०१	८५.३१
१६	भेटेरीनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र मोरंग	३१२००१२०	१२२०४	८६०७	७०.५३
१७	भेटेरीनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र सुनसरी	३१२००१२०	१३२२२	१००३८	७५.९२
१८	भेटेरीनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र संखुवासभा	३१२००१२०	३०५५	२९८३.७	९७.६७
१९	भेटेरीनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र ओखलढुगां	३१२००१२०	८१८५	७२९५	८९.१३
२०	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र उदयपुर	३१२००१२०	११६९७	११६२०.४३	९९.३५
जम्मा			४३९१००	३४६८४०.२	७८.९९

प्राङ्गारिक कृषि प्रबर्द्धन कार्यक्रम (संघ सशर्त कार्यक्रम)

कार्यालय	ब.उ.शि.नं	बजेट	खर्च	खर्चको प्रतिशत
कृषि ज्ञान केन्द्र झापा	३१२००१२०	९०००	७५१८	८३.५३
कृषि ज्ञान केन्द्र ईलाम	३१२००१२०	१७०००	१५२७४	८९.८५
कृषि ज्ञान केन्द्र पाँचथर	३१२००१२०	१७०००	१५७५२	९२.६६
कृषि ज्ञान केन्द्र धनकुटा	३१२००१२०	१७०००	६१७०	३६.२९
जम्मा		६००००	४४७१४	७४.५२

अनुसूचि — ३

आ.व. २०७८/७९ को आर्थिक विवरणहरु

प्रदेश सरकार स्रोत तर्फका कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं	वार्षिक बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च %
१	भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	३१२०००११	९१४९०	७८८३१	८६.१६
२	भूमि व्यवस्था कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय (कार्यक्रम खर्च)	३१२००००२	११७७५७	९२०५०	७८.१७
३	कृषि विकास निर्देशनालय, विराटनगर	३१२०१०११	६९८०४	६०४७०.१	८६.६३
४	कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सहयोग तथा तालिम केन्द्र, झुम्का	३१२०१०१२	२९०००	२६८९२	९२.७३
५	कृषि ज्ञान केन्द्र, झापा	३१२०१०१७	४०८४५	३६०६०.५६८	८८.२९
६	कृषि ज्ञान केन्द्र, सुनसरी	३१२०१०१७	६२२५५	५२०५४.३४	८३.६१
७	कृषि ज्ञान केन्द्र, उदयपुर	३१२०१०१७	३८८८१	३५०३६.५७३	९०.११
८	कृषि ज्ञान केन्द्र, ईलाम	३१२०१०१७	४७४०८	४३०६७.८७६	९०.८५
९	कृषि ज्ञान केन्द्र, पाँचथर	३१२०१०१७	७०९०९	४८२५४.५५२	६८.०५
१०	कृषि ज्ञान केन्द्र, धनकुटा	३१२०१०१७	४५६३२	३८००७.६७३	८३.२९
११	कृषि ज्ञान केन्द्र, भोजपुर	३१२०१०१७	४३९१६	३६१९५.६३७	८२.४२
१२	कृषि ज्ञान केन्द्र, खोटाङ्ग	३१२०१०१७	३८०८६	३५८८९.४८६	९४.२३
१३	कृषि ज्ञान केन्द्र, ओखलढुंगा	३१२०१०१७	४०९२०	३३९०७.९९५	८२.८६
१४	कृषि ज्ञान केन्द्र, संखुवासभा	३१२०१०१७	४३६२४	३१३६७.१२७	७१.९०

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं	वार्षिक बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च %
१५	कृषि ज्ञान केन्द्र, सोलुखुम्बु	३१२०१०१७	२७३८५	२३८४८.९६	८७.०९
१६	बिउ विजन प्रयोगशाला, झुम्का	३१२०१०१५	९४६४	८०२४.३८८	८४.७९
१७	बाली संरक्षण प्रयोगशाला, विराटनगर	३१२०१०१६	१३९४५	१३४२८.९७९	९६.३०
१८	माटो तथा मल परीक्षण प्रयोगशाला, झुम्का	३१२०१०१४	१६९९९	१३७८१.३६	८१.०७
१९	माटो तथा मल परीक्षण प्रयोगशाला, सुरुङ्गा	३१२०१०१४	१०६२५	६८०६.४१७	६४.०६
२०	रेशम विकास कार्यक्रम, धनकुटा	३१२०११०१	१०७९५	६०२८.२४८	५५.८४
२१	रेशम प्रशोधन केन्द्र, ईटहरी	३१२०१०१८	१५८५८	१२०११	७५.७४
२२	वागवानी केन्द्र, फाप्लु,	३१२०१०१३	१७७८४	१७०८५.०५	९६.०७
२३	वागवानी केन्द्र, जौवारी	३१२०१०१३	२१३०३	१५७९१.१७१	७४.१३
२४	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय	३१२०२०११	६१६०४	५०९०२.८२५	८२.६३
२५	पशु सेवा तालिम केन्द्र,	३१२०२०११	३२६१५	३१६९९.४१२	९७.१९
२६	भेटेरिनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र पाचथर	३१२०२०११	४१४५८	४०२९९.४	९७.२१
२७	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र झापा	३१२०२०११	५५७९७	५१५४५	९२.३८
२८	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र मोरङ्ग	३१२०२०११	४३६०५	३८८९०	८९.१९
२९	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र सुनसरी	३१२०२०११	५४५७७	३९३५५	७२.११
३०	भेटेरिनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र धनकुटा	३१२०२०११	३९०१५	३५५०१.८	९१.००
३१	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र सङ्खुवासभा	३१२०२०११	४६६११	४२२१५.८३	९०.५७
३२	भेटेरिनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र ओखलढुगां	३१२०२०११	३५८४८	३०३८४.१३	८४.७६

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं	वार्षिक बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च %
३३	भेटेरीनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र उदयपुर	३१२०२०११	६१०१०	५९१४७	९६.९५
	कुल जम्मा		१३९६६२५	११६४६३०.९	८४.६२

संघ विशेष अनुदान तर्फ

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं	वार्षिक बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च %
१	भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	३१२००१३०	३००१००	२१११९५	७०.३६

संघ सशर्त अनुदान

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं	वार्षिक बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च %
१	कृषि विकास निर्देशनालय, विराटनगर	३१२००१२०	४१५	१७३	४१.५७
२	कृषि ज्ञान केन्द्र, झापा	३१२००१२०	१६३३५	१७३५९	९४.६६
३	कृषि ज्ञान केन्द्र, सुनसरी	३१२००१२०	३६६५०	२६०७२	७२.२६
४	कृषि ज्ञान केन्द्र, उदयपुर	३१२००१२०	१६०५५	१६९२५	९३.७४
५	कृषि ज्ञान केन्द्र, ईलाम	३१२००१२०	९११५	९०६०	९९.३९
६	कृषि ज्ञान केन्द्र, पाँचथर	३१२००१२०	२०५९०	१४५३७	७०.६०
७	कृषि ज्ञान केन्द्र, धनकुटा	३१२००१२०	२४९७५	२११६२	८४.६१
८	कृषि ज्ञान केन्द्र, भोजपुर	३१२००१२०	१७१००	१३६६७	६९.२१
९	कृषि ज्ञान केन्द्र, खोटाङ्ग	३१२००१२०	१३०००	११६०४	६९.२६
१०	कृषि ज्ञान केन्द्र, ओखलढुगां	३१२००१२०	१३०००	१११५७	८५.६२

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं	वार्षिक बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च %
११	कृषि ज्ञान केन्द्र, संखुवासभा	३१२००१२०	१७२०५	७९०६	४५.९५
१२	कृषि ज्ञान केन्द्र, सोलुखुम्बु	३१२००१२०	१३१२०	१२८४९	९७.९३
१३	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय	३१२००१२०	६५	६५	१००.००
१४	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र पाचथर	३१२००१२०	५०	५०	१००.००
१५	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र झापा	३१२००१२०	४१४०	२३८२३	५७५.४३
१६	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र मोरङ	३१२००१२०	१५१२०	१२४८१	८२.५५
१७	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र सुनसरी	३१२००१२०	४०५०	२४२१	५९.७८
१८	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र धनकुटा	३१२००१२०	३५५०	३५००	९८.५९
१९	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र सङ्खुवासभा	३१२००१२०	७०७५	११५४६	१६३.१९
२०	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र ओखलढुगां	३१२००१२०	८१२५	८१२५	१००.००
२१	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र उदयपुर	३१२००१२०	७०७५	६९७६	९८.६०
कुल जम्मा			२५३०१०	२३३६९५.३७	९२.३७

कृषि विकास रणनीति तर्फ

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं	वार्षिक बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च %
१	कृषि विकास निर्देशनालय, विराटनगर	३१२००१२०	३००	२१.४०	७.१३३
२	कृषि ज्ञान केन्द्र, झापा	३१२००१२०	२००	१९९.८०	९९.९
३	कृषि ज्ञान केन्द्र, सुनसरी	३१२००१२०	५००	४९९.४५	९९.८९
४	कृषि ज्ञान केन्द्र, उदयपुर	३१२००१२०	२००	१९९.७०	९९.८५
५	कृषि ज्ञान केन्द्र, ईलाम	३१२००१२०	२००	१९९.४०	९९.७
६	कृषि ज्ञान केन्द्र, पाँचथर	३१२००१२०	४००	१२८.००	३२
७	कृषि ज्ञान केन्द्र, धनकुटा	३१२००१२०	३००	२६०.५५	८६.८५

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं	वार्षिक बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च %
८	कृषि ज्ञान केन्द्र, भोजपुर	३१२००१२०	२००	२००.००	१००
९	कृषि ज्ञान केन्द्र, खोटाङ्ग	३१२००१२०	२००	२००.००	१००
१०	कृषि ज्ञान केन्द्र, ओखलढुगां	३१२००१२०	२००	१९७.८५	९८.९३
११	कृषि ज्ञान केन्द्र, संखुवासभा	३१२००१२०	२००	०.००	०
१२	कृषि ज्ञान केन्द्र, सोलुखुम्बु	३१२००१२०	२००	१९८.३६	९९.१८
१३	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय	३१२००१२०	२००	१९९.७०	९९.८५
१४	भेटीरिनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र पाचथर	३१२००१२०	२५०	२२७.००	९०.८
१५	भेटीरिनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र झापा	३१२००१२०	२५०	२५०.००	१००
१६	भेटीरिनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र मोरंग	३१२००१२०	२५०	२३९.००	९५.६
१७	भेटीरिनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र सुनसरी	३१२००१२०	२००	१८६.००	९३
१८	भेटीरिनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र धनकुटा	३१२००१२०	२००	२००.००	१००
१९	भेटीरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र सङ्खुवासभा	३१२००१२०	२५०	२५०.००	१००
२०	भेटीरिनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र ओखलढुगां	३१२००१२०	२५०	२५०.००	१००
२१	भेटीरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र उदयपुर	३१२००१२०	२५०	२४०.००	९६
कुल जम्मा			५२००	४३४६	८३.५८

कृषि (संघ शसर्त अनुदान)

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं	वार्षिक बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च %
१	कृषि विकास निर्देशनालय, विराटनगर	३१२९११२२	७२०	०	०.००
२	कृषि ज्ञान केन्द्र, झापा	३१२९११२२	८२५०	२४७२	२९.९७
३	कृषि ज्ञान केन्द्र, सुनसरी	३१२९११२२	७१५०	४११०	५७.४८

क्र.सं.	कार्याक्रमको नाम	ब.उ.शि.नं	वार्षिक बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च %
४	कृषि ज्ञान केन्द्र, उदयपुर	३१२९११२२	२३५०	१६५०	७०.२१
५	कृषि ज्ञान केन्द्र, ईलाम	३१२९११२२	८८५०	६७०१	७५.७१
६	कृषि ज्ञान केन्द्र, पाँचथर	३१२९११२२	३५००	१८४१	५२.६०
७	कृषि ज्ञान केन्द्र, धनकुटा	३१२९११२२	१९८०	४२५	२१.४६
८	कृषि ज्ञान केन्द्र, खोटाङ्ग,	३१२९११२२	१४५०	१५०	१०.३४
९	कृषि ज्ञान केन्द्र, ओखलढुगां	३१२९११२२	१४५०	१४२	९.७८
१०	बागवानी केन्द्र, फाप्लु	३१२९११२२	५०००	४८६७	९७.३४
जम्मा			४०७००	२२३५७	५४.९३

पशु सेवा संघ शसर्त अनुदान

क्र.सं.	कार्यक्रम / आयोजनाको नाम	बजेट शिर्षक नं	वार्षिक बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च %
१	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय	३१२९११२३	३०००	०	०.००
२	भेटेरिनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र पाचथर	३१२९११२३	१३४०	१२७८	९५.३७
३	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र झापा	३१२९११२३	३२०५	३०१५	९४.०७
४	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र मोरङ्ग	३१२९११२३	२११५	२०४६	९६.७४
५	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र सुनसरी	३१२९११२३	१८८०	१८८९	१००.४८
६	भेटेरिनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र धनकुटा	३१२९११२३	१९७०	१९०६	९६.७७
७	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र सङ्खुवासभा	३१२९११२३	१७८०	१६९१	९४.९९
८	भेटेरिनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र ओखलढुगां	३१२९११२३	११०५	११०५	१००.००

क्र.सं.	कार्यक्रम / आयोजनाको नाम	बजेट शिर्षक नं	वार्षिक बजेट	वार्षिक खर्च	खर्च %
९	भेटेरीनरी आस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र उदयपुर	३१२९११२३	२२०५	२२०२	९९.८६
	जम्मा		१८६००	१५१३२	८१.३६

